

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

0-72 AY SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİM

Ankara, 2015

- Bu modül, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul / Kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. 0-72 AY SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİM	3
1.1. Sosyal Gelişim	3
1.1.1. Tanımı ve Önemi	3
1.1.2. Sosyal Gelişimle İlgili Kavramlar	4
1.1.3. 0-72 Ay Çocuklarının Sosyalleşme Özellikleri	6
1.1.4. Sosyal Gelişimle İlgili Kuramlar	10
1.1.5. Maslow ve İhtiyaçlar Hiyerarşisi	11
1.2. Duygusal Gelişim	13
1.2.1. Tanımı ve Önemi	13
1.2.2. Duygusal Gelişimle İlgili Kavramlar	14
1.2.3. 0-72 Ayda Duygusal Tepkiler	16
UYGULAMA FAALİYETİ	28
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	29
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	30
2. SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİME UYGUN ETKİNLİKLER	30
2.1. Sosyal ve Duygusal Gelişime Uygun Etkinlikler	30
2.2. 0-72 Ay Sosyal ve Duygusal Gelişim Özellikleri	31
2.3. Sosyal ve Duygusal Gelişime Uygun Araç Gereçler	32
UYGULAMA FAALİYETİ	53
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	54
MODÜL DEĞERLENDİRME	55
CEVAP ANAHTARLARI	56
KAYNAKÇA	57

AÇIKLAMALAR

ALAN	ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ
DAL	Alan Ortak
MODÜLÜN ADI	0-72 Ay Sosyal ve Duygusal Gelişim
MODÜLÜN SÜRESİ	40/23
MODÜLÜN AMACI	Öğrenciye 0-72 ay çocuklarının sosyal ve duygusal gelişim özellikleri, bu gelişim alanına yönelik etkinlik hazırlamaları ile ilgili bilgi ve beceriler kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	<ol style="list-style-type: none">1. 0-72 ay çocuklarının sosyal ve duygusal gelişim özelliklerini açıklayabileceksiniz.2. 0-72 ay çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine yönelik etkinlikler hazırlayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, kütüphane, Yerel Ağ (İnternet) Donanım: Kaynak kitaplar, slaytlar, bilgisayar, uyarıcı panolar, tepegöz, broşürler, projeksiyon, CD, etkileşimli tahta
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülün içinde yer alan her faaliyetten sonra verilen ölçme araçları ile kazandığınız bilgileri ölçerek kendi kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen, modülün sonunda sizi ölçme aracı (test, boşluk doldurma vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Sosyalleşme, çocuğun gelişiminin önemli bir parçasıdır. İleride sosyal çevre ile uyum sağlamış bir birey olması, buna bağlıdır. Sosyalleşme, kendiliğinden olan mekanik bir süreç değildir. Çocuğa bu konuda rehberlik edilmeli ve belli bir disiplin kazanmasına çalışılmalıdır. Bununla beraber, çocuğun bu süreçle ilgili gösterdiği çaba ve işbirliği, onun eğitiminden sorumlu kişilerce cesaretlendirilmelidir.

Bugün artık sadece zekâ ve zekâyâ ait alanlarda görülen özelliklerin tek başına belirleyici olmadığı bilinmektedir. Çocuğun sosyal ve duygusal yönden gelişimi de en az bilişsel alan kadar önemli olarak kabul edilmektedir. Hatta zekâ açısından iyi bir potansiyele sahip bir çocuğun, bu potansiyeli açığa çıkarabilmesinde sosyal ve duygusal yönden gelişmişlik düzeyi belirleyici olabilmektedir. Çoğu zaman duygusal yönden olgunlaşmamış, sosyal yönden de yeterince gelişmemiş, bir çocuğun bilişsel yeteneklerini fark edip değerlendirmek de mümkün olmamaktadır.

Çocuğun sosyal ve duygusal özelliklerinin ne olduğu, bu özelliklerin doğumdan itibaren nasıl geliştiği, hangi yaşların kritik olduğu hem anne baba hem de eğitimciler tarafından bilinmelidir. Unutulmamalıdır ki insan bir bütündür ve tüm gelişim alanları en az diğeri kadar önemlidir. Gelişim alanlarının birbirini etkilediği de dikkate alındığında sosyal ve duygusal gelişim alanlarının bilinmesi zorunluluğu daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Bu modül ile 0-72 ay çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun davranabilecek, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilecek bilgi ve beceriler kazanacaksınız.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında 0-72 ay çocuklarının sosyal-duygusal gelişim özelliklerini açıklaya bileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Okul öncesi dönemde sosyal ve duygusal özellikleri değişik kaynaklardan araştırarak rapor hâline getirip edindiğiniz deneyimleri arkadaşlarınıza sunarak paylaşınız.

1. 0-72 AY SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİM

1.1. Sosyal Gelişim

1.1.1. Tanımı ve Önemi

Sosyal gelişim, bireyin çevresindeki kişilerle sosyal ilişkiler kurması sonucu; içinde bulunduğu toplumun ve evrensel kültürün, ilke ve değerlerine uyum için gerekli olan davranış ve yaklaşımları kazanma sürecidir.

Sosyalleşme, bireyin belli bir toplumun davranış kalıplarını kişiliğine mal ederek o topluma ait bir birey konumuna gelmesidir.

Bir çocuğun gelişimini bir bütün olarak değerlendirdiğimiz de onun sosyal gelişimi de bu bütünün bir parçasıdır. Sosyal gelişim bir çocuğun birey olarak iyi yetişmesi ve toplumda kabul edilen biri olması bakımından da önemli bir konudur.

Çocuğun sosyal gelişiminde birinci derecede aile bireylerinin önemli rolü vardır. Bir aile içinde yetişen çocuk aile kurallarını, toplumsal kuralları, toplumda dengeli bir şekilde yaşamak için gerekli olanları, iletişimi, paylaşmayı, sorun çözmeyi vb. birçok şeyi öğrenir.

Bir çocuğun sosyalleşmesinde diğer çocuklarla oluşturduğu oyun grubunun da etkisi vardır. Grup oyunları sadece birer oyundan ibaret değildir. Bu oyunlarda çocuklar; yardımlaşmayı, paylaşmayı, arkadaşının hakkına saygı göstermeyi, empati duymayı, sahiplik duygusunu, iletişim becerilerini öğrenir ve geliştirir. Dolayısıyla çocuk için bu tür oyun gruplarının oluşturulmasında ebeveynler aktif rol oynamalıdır.

Çocuğun sosyal gelişiminde çevrenin de önemli bir rolü vardır. Sonuçta herkes gibi çocuklar da bir çevre içinde doğar, büyür ve olgunlaşır. Dolayısıyla çocuğun sosyal gelişiminde çevre ile olan iletişimini sağlamak gerekir. Çocuğu gün içinde gezmeye çıkartmak, parka götürmek, diğer çocuklarla oynamasına izin vermek, diğer büyüklerle iletişim kurmasını sağlamak önemlidir.

Resim 1.1: Sosyal gelişimde gruplaşma

Çocuğu toplumdan soyutlayarak büyütme onun sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyecektir. Çocuk ne kadar çok diğer insanlarla iletişim kurarsa o kadar çok deneyime sahip olacak ve hayata daha kolay hazırlanacaktır. Bu da onun sosyal gelişimini olumlu etkileyecektir.

1.1.2. Sosyal Gelişimle İlgili Kavramlar

- **Benlik:** Bireyin farkında olduğu yani algılayabildiği tarafı veya parçası olarak nitelendirilen benlik, aynı zamanda kişinin bilinçli bir şekilde kendi varoluşu olarak adlandırabildiklerinin de toplamıdır. Kişinin "ben" veya "benim" olarak ifade ettikleridir. Bireyin kendine ilişkin bilinçli algılarından oluşmaktadır. Bireyin kendine ilişkin algıları "Ben zekiyim.", "Ben çekiciyim." gibi kişisel; "İnsanlar, benim iyi biri olduğumu düşünüyor." gibi sosyal ve "Çok başarılı olmak istiyorum." gibi ideallere ilişkin olabilir. Benlik kavramımız, diğer insanlarla etkileşimde bulunduğumuzda bize ait olan ile bizim dışımızda kalanı ayırt eden bir alan gibidir. "Ben çok çalışkanım.", "Ben iyi bir insanım.", "Ben işimi seviyorum.", "Ben gürültüden hoşlanmam." dediğimizde kendimizi, içinde bulunduğumuz toplumun veya grubun içinde konumlandırmış oluruz. Benlik kavramı ile kendimizi bizim dışımızda kalanlardan ayırır, kendimize özel bir alan oluştururuz. Oluşturduğumuz alanı korumak, geliştirmek ve sosyal etkileşim içinde konumlandırmak için de çok büyük çaba gösteririz. Bu çaba "ben olma savaşı" biçiminde nitelendirilmektedir.

Resim 1.2: Benlik kavramı

Olumlu benlik algısına kavuşmanın temelinde olumlu yaşantılar yatmaktadır. Bireyin düşüncelerinin önemsendiği, küçük yaştan itibaren birey olarak kabul gördüğü, fiziksel ve psikolojik şiddetin daha az yaşandığı bir ortamda büyüdüğü vb. olumlu yaşantılar bireyin benlik algısının olumlu olmasını sağlayacaktır.

Hem olumlu hem gerçek benlik algısının gelişimini ve değişimini en çok etkileyenler, bireyin en fazla etkileşimde bulduklarıdır. Okul çağına kadar aile ve yakın çevre, okul çağıyla birlikte aile ve yakın çevreye ek olarak öğretmenleri, okuldaki arkadaşları bireyin benlik algısını olumlu ve olumsuz şekilde en fazla etkileyenlerdir. Günümüzde bunlara medya özellikle de sosyal medya eklenebilir.

- **Sosyalleşme:** Kişinin kendi grubu ya da toplumunun değerlerini benimsemesi ve onlar gibi davranmasını öğrenmesi ya da “bireyi kişiye dönüştüren süreç” olarak tanımlanmıştır. Diğer bir tanımlamayla sosyalleşme; bireyin, içinde yaşadığı toplumun normlarını, değerlerini, kendisinden beklenen rolleri, tutumları ve davranış yapılarını, toplumsal etkileşim için gerekli becerileri; benlik ve kimlik duygusunu kazanma, içinde yaşadığı kültürü içselleştirme sürecidir.

Hemen hemen bütün canlılar, kendileriyle aynı türden canlıların arasına doğarlar. Bunlar arasında kimileri doğduktan hemen sonra kendi başlarının çaresine bakabilirken bazıları herhangi bir destek veya yardım almadan varlıklarını sürdüremezler.

İşte insan da bir canlı olarak yaşamının başlangıcından sonraki en az 5-6 yıllık dönemde herhangi bir destek ve yardım almadan hayatını sürdüremez. Sosyolojik kavram olarak toplumsallaşma; yaşamını devam ettirebilmek için yardıma ihtiyaç duyan insanın, içinde doğduğu topluma adapte olabilme sürecidir.

- **Sosyalleştirme:** Bireye özellikle çocuğa üyesi olduğu toplumun gelenek, görenek ve kültürel değerleriyle ölçülerini öğretme ve benimsetme işidir. Çocuk doğduğu zaman içinde yaşadığı toplumun gelenek ve göreneklerini bilmez. Bir çocuğun toplumsal kuralları ve ilkeleri öğrenmesi daha sonra benimsemesi sosyalleştirme ile gerçekleşir.

- Sosyal olgunluk: Bireyin anlayış, duygu-tutum, beceri gibi özellikler bakımından içinde yaşadığı toplumun beklentileri doğrultusunda gösterdiği olgunluktur.

Çocuğun sosyal olgunluk düzeyine ulaşması, öncelikle anne babasıyla sağlıklı iletişim ve etkileşimi sonucu, toplumun kültürel değerlerini öğrenmesi ile gerçekleşir.

1.1.3. 0-72 Ay Çocuklarının Sosyalleşme Özellikleri

- **Arkadaş edinme**
 - Arkadaşlık, çocuğun aile ortamından çıkıp kendi yaşlıları ile iletişim kurmaya başlamasıdır. Özellikle arkadaşlıkların başladığı 3-6 yaş dönemi çocuğun kendini ifade etmesi açısından büyük önem taşır. Oyun çağındaki çocukların arkadaş edinmesi çok doğal bir durumdur. Önemli olan çocuğun kaynaşabileceği ortamı bulabilmesidir. Bu doğallığı sağlayan ise oyun ortamının olmasıdır.
 - Arkadaş ilişkileri çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi açısından kesinlikle evde karşılanamaz. Farklı kişilerle arkadaşlık kurabilmek ruhsal olgunluğu gerektirdiğinden hiç arkadaşı olmayan bir çocuğun duygusal problemler yaşayabileceğini düşünebiliriz. Özellikle içe dönük çocuklarda buna benzer durumlar sıklıkla görülmektedir.

Resim 1.3: Arkadaş edinme

Ailede yaşanan sıcak ilişkiler ve aile içindeki iletişim, çocuğun arkadaş çevresinden öğrenebileceği olumsuz davranışları engelleyecektir. Çocukların arkadaş ilişkilerinde yaşadığı problemleri ele alırken aile yapısını, aile içi iletişimi ve ilişkileri de incelemek gerekir. Anne baba; çocuğu yeni arkadaşlar edinmesi, yaşanacak problemlerin üstesinden gelebilmesi, kendisine uygun arkadaşı seçebilmesi için cesaretlendirmelidir. Anne baba ve çocuk arasındaki paylaşımlar, sohbetler de aile içi iletişimi güçlendirecektir.

Çocukların arkadaşlarına verdikleri önem, anne ve babaların düşündüklerinden çok daha büyüktür çünkü gruba kabul edilmeyen çocuk mutsuzdur. Arkadaşları tarafından aranılıp beğenilmek onun için derslerinde başarılı olmaktan çok daha önemlidir. Arkadaşlık çocuğa sorumluluk, işbirliği, kendine güven kazandırır. Çocuk başkalarına bakarak kendini tanıır. Beğenip beğenmediği yönlerini daha iyi ortaya çıkarıp değerlendirebilir.

➤ **Gruba katılma**

Her çocuk bir gruba katılma ihtiyacı duyar. Okul yıllarında oluşturulan akran grupları, oyun oynamak amacıyla bir araya gelen topluluktan öte birbirini etkileme ve ait olma duygusunun yaşandığı açık veya dolaylı nasıl davranılması gerektiğine ilişkin kuralları olan aynı zamanda ortak amaçlar doğrultusunda çalışma biçiminin belirlendiği gruplardır. Grup içindeki etkileşim çocuğun ailesinde görmediği sosyal davranışları öğrenmesini sağlar.

Çocuk grup normlarına uymayı, gruptaki rolüne uygun davranışlarda bulunmayı öğrenir. Akran grupları, çocukların kendilerine olan güven duygularının gelişmesi için de önemlidir ayrıca gruptaki etkileşim, çocukta çekingenliği azaltır ve sosyal uyumu kolaylaştırır.

➤ **Çocuk kavga ve tartışmaları**

Erken çocukluk dönemindeki çocuklar, karşılaştıkları hayal kırıklığının sonucunu kavgaya bağlarlar. Özellikle ilgi merkezi olma arzusu, duygularının başka yollarla doyurulamaması gibi durumlarda, kavgacı bir tutum sergileyerek bu duygularını doyumaya çalışırlar. Oyun gruplarında sık sık kavga ederler ama kavganın sonundaki küskünlükleri uzun sürmez. Ailenin çocuk üzerindeki tutumu çocuğun diğer çocuklarla arkadaşlığının olumlu ya da olumsuz yönlerine eğilim göstermesine neden olur. Sevgi dolu bir ailede büyüyen çocuklar çevrelerindeki insanlarla kavga etmeden iletişim kuracaklardır. Şiddetin görüldüğü ailede yetişen çocuklar kavgacı bir kişilik geliştirir. Sevgi gören çocuk sevmeyi, şiddet gören çocuk kavgayı öğrenir.

Resim 1.4: Çocuk kavga ve tartışmaları

Arkadaşlar arasında popüler olan çocukların diğerleri ile yakın ilişkiler kurmada daha başarılı olmalarına rağmen yakın ilişkiler kuramayan çocuklar ise saldırgan ya da çekingen olabilir. Bazı araştırmalar, özellikle okul öncesi dönemde kendilerine kötü davranılmış olan çocukların, yaşitlarıncı dışlanma olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Dışlanmanın ilk ortaya çıktığı okul öncesi dönemde bu çocuklara yardımcı olunması gerekir. Yetişkinler bu durumdaki çocuklara model olmalı ve onları yönlendirerek toplumsal beceriler kazanmalarına yardımcı olabilirler.

➤ **Oyun**

Genel olarak oyun, “belli bir amaca yönelik olan veya olmayan, kurallı ya da kuralsız gerçekleştirilen, çocuğun isteyerek yer aldığı, tüm gelişim alanlarının temeli olan, gerçek hayatın parçası ve çocuk için en etkin öğrenme süreci” olarak ifade edilir.

Oyunun çocuğun sosyal gelişimine katkısı büyüktür. Arkadaşlar arasında etkileşimi artırarak, değişik toplumsal rolleri deneme fırsatı verir. Oyun, çocuğun toplumsal yaşamını biçimlendirir.

Resim 1.5: Çocuk oyunları

Çocuklar oyun yoluyla arkadaşlık kurma, paylaşma, yardımlaşma, kurallara uyma, işbirliği, üretme gibi pek çok sosyal becerileri kazanır.

İki yaşındaki çocuklar, genellikle izleyici ve paralel oyunda yer alırken 4-5 yaşta ortaklaşa ve işbirliği içinde yapılabilen oyun özellikleri görülür. 5-6 yaş çocukları ise oyuncakları paylaşmada, kuralları koymada, çatışmaları çözmede ve yardımlaşmada beceriklidir.

➤ **İşbirliği**

İşbirliği, bir işi yapanların güçlerini birleştirmesidir. Çocukların işbirliğini başarabilmeleri için kendi istek ve ihtiyaçlarını anlamaları aynı zamanda bunları ifade etme yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir.

5-6 yaş çocukları, grup etkinliklerine katılırken adil olmaya önem verirler. 4 yaş çocukları projeler oluşturarak, (örneğin hep birlikte araba yıkama gibi) oyunlar oynarlar.

Birbirlerinin oyuncaklarını kullanırken izin isterler, aynı zamanda oyuncakları birbirleriyle paylaşırlar. İşbirliği içinde oynamaktan zevk alırlar. 3 yaş çocukları ise ben-merkezcidir. Paylaşmayı yeni yeni anlamaya başlarlar.

Resim 1.6: İşbirliği

3.5 yaşında beraber oynamayı, 4 yaşında problem çözmek için beyin fırtınası yapmayı öğrenirler. Beraberce çözüme ulaşırlar. İşbirliğini teşvik etmek için öğretmenin, çocukları beraber çalışmaya yönlendirmesi yararlıdır.

➤ **Rekabet**

Rekabet olgusu arkadaşlık kavramı önem kazanınca ortaya çıkar. 4-6 yaş arasındaki çocuklar oyuncaklarını paylaşma konusunda isteksizdir. Eve gelen arkadaşlarına oyuncaklarını gösterip arkadaşının beğendiği oyuncuğu tekrar onun elinden almak isteyen çocuklara sıklıkla rastlanır. 3 yaşından önce rekabet, çocuğun davranışlarını etkilemez. Ebeveyn tarafından sevgi gösterildikçe başarı için rekabet ve işbirliği duygusu gelişir.

Rekabet, çocuklar arasında birbirini geçme biçiminde kendini gösterir. Özellikle çocukların bilgi ve yeteneklerini göstermek için verdikleri uğraştır. Rekabet başarıyı kamçılar ancak aşırı rekabet hırsı, çocuğun kişilik gelişimini bozar.

Çocuklarda aşırı rekabeti önlemek için onlara kişisel yeteneklerinin üzerinde iş ve sorumluluk vermemek gerekir.

➤ **Kız erkek çocuk ilişkileri**

Çocuk sosyal ilişkilere girmeye başladığında cinsiyet farkı onun için çok fazla belirgin değildir. Erkek ve kız çocuklar birlikte oynar, aynı oyunlardan zevk alırlar. Okul öncesi dönemde ise bazı ayrımlar ortaya çıkmaya başlar. 3-4 yaşlarındaki erkek çocuklar, kız çocuklardan daha fazla kavgaya ederler. Erkeklerin erkeklerle; kızların kızlarla kavgaları, kız erkek kavgalarından daha fazla olur.

ETKİNLİK 1:

Öğrencileri gruplara ayırarak 0-72 çocuklarının sosyalleşme özelliklerini anlatan bir drama çalışması planlayınız.

1.1.4. Sosyal Gelişimle İlgili Kuramlar

➤ Ericson'un Psikososyal Gelişim Evreleri

Ericson'un kuramı 8 evredir ve kişinin tüm yaşamını kapsar.

- **Temel güvene karşı güvensizlik (0-1yaş):** Bu evrede bağlanma ve duygusal yakınlık önem taşımaktadır. Bağlanmanın temeli burada atılır. Bağlanma ilk olarak fizyolojiktir. Anne, çocuğu karşılık beklemeden besler bu sebeple bağlanma gerçekleşir. Aynı zamanda güvenin temeli de bu dönemde atılır. Güven için en önemli unsurlar; tutarlılık ve kestirilebilirliktir. Annenin davranışları kestirilebilirse çocuk dünyaya güvenle bakar fakat anne tutarsızsa ve davranışları kestirilebilir değilse çocuk tedirgin, her şeyden korkan ve zarar görme endişesi oluşan bir çocuk hâline gelir. Çocuk, diğer insanlarla nasıl ilişki içinde olacağını, anneye bakarak öğrenir. Baba ile olan ilişkisini bile anneye bakarak öğrenir.
- **Özerkliğe karşı kuşku ve utanç (1-3 yaş):** Çocuk iç işlerinde bağımsız olmak isterken bir yandan da dışarıdan birinin onu denetlemesini, onaylamasını, izlemesini ve geri bildirim vermesini ister. Eylemlerini kendi yapmak ister. Bu duygu "özerklik" olarak adlandırılır. Çocuk birey olduğunu hisseder. Kimliğinin sınırlarını çizer. Ebeveynler güvenli ortamda çocuklarına özerkliğini yaşatma fırsatı vermelidir. Çocuk bireyselleşmenin verdiği duyguyu yaşamalıdır. Bunu yaşamazsa ilk defa bu dönemde çocuğun içine utanç tohumu atılır. Çocuk, "Acaba yapamaz mıyım?" şeklinde kendi iradesinden kuşkullanır. Sürekli başka birinin onayını bekler, kendi fikirlerine güvenmez.
- **Girişimciliğe karşı suçluluk (3-6 yaş):** Bu dönemde çocuk merakla sorular sorar. Çocuğun sorduğu bu sorulara basit ve sade şekilde, mutlaka cevap verilmelidir. Çocuğun soru sorması engellenirse ileride hiçbir şeyi merak etmez. Çocuğun ileriki dönemde akademik başarısı buna bağlıdır. Ayrıca çocukta sorumluluk, merhamet, acıma duygusunun oluşumu bu dönemde gerçekleşir. Empatinin ilk tohumları atılır. Çocuk için hayvan beslemek bu dönemde faydalıdır.
- **Başarıya karşı aşağılık duygusu(7-11yaş):** Çocuğun başarıyı tattığı dönemdir. Bu başarı sadece okul başarısından ibaret değildir. Herhangi bir alanda olabilir(örn: sanat, spor...). Çocuğa verilecek görev, çocuğun yeteneklerine uygun olmalı, gerekirse parçalara bölünerek verilmelidir. Anne baba çocuğa olumlu geri bildirimlerde bulunmalıdır. Çocuğun kendi varlığını hissedebileceği alan oluşturulmalıdır. Çocuk başkalarıyla kıyaslanmamalıdır. Akademik öz güven, plan yapma, ekip ruhu bu dönemde gelişir.

- **Kimlik kazanımına karşı rol karmaşası (11-17yaş):** Bireyde hızlı fiziksel değişimler meydana gelir. Bireyin bu değişikliklere ayak uydurabilmesi gerekir. Kimlik karmaşasından kurtulup sağlıklı bir kimlik kazanması gerekmektedir. Birey bu dönemde kendine “Ben kimim?” sorusunu sorar ve bu soruyu yanıtlarsa bir sonraki dönem sağlıklı geçer. Ergen bu dönemde karşı cinsin fiziksel ve zihinsel onayını almak ister. Fiziksel olarak çekici bulunmak zihinsel olarak da fikirlerinin önemsenmesini ister. Genç bu dönemde üzerinde otorite hissettiği her şeye isyan eder. Her konuda tartışma çıkarması kimliğinin sınırlarını oluşturmasından kaynaklanmaktadır.
- **Yakınlığa karşı yalıtılmışlık (Genç yetişkinlik-17-30 yaş):** Bu dönemde çıkara dayalı olmayan yakınlık olmalıdır. Kişi anlaşıldığını hissedince yakınlık hisseder. Bir önceki dönemde kimlik oluşturan genç, bu dönemde o kimliği başkalarıyla paylaşmak zorundadır. Dostluk bu dönemde çok önemlidir. Bu dönem dostluklarında çıkar aranmaz, dertler ve sırlar paylaşılır. Romantik ilişkide ise kişiyi en fazla tanıyan kişi eşidir. Kişiliğin zayıf yönlerini, sırlarını, bilir, koşulsuz kabul eder.
- **Üretkenliğe karşı durgunluk (Orta yetişkinlik 30-60 yaş):** Hayatın en derin sorgulandığı dönemdir. Bunlar çözülemezse durgunluk oluşur. Fakat kişi; çocuklarına, torunlarına tecrübemi aktarayım, mesleğimde bir şeyler yapayım, sanatsal faaliyette bulunayım, diye düşünürse üretkenlik yaşanır. Türk toplumunda bu dönemin sigortası “torun bakma”dır yani birey sonraki nesillere faydası olduğunu gördüğünde üretkenlik oluşur.
- **Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk (60+ yaş):** Bu döneme kadarki yaşanan hayat değerlendirilir. 60’lı yaşlarda kişinin hâlâ yapmak istediği çok şey var fakat fiziksel olarak çökkünlük olduğu için kişi bunu gerçekleştiremez, enerjisi yoktur eğer kişi “İyi ki de böyle yaşamışım.” der, yaşantısını kabul ederse benlik bütünlüğüne ulaşır. Kabul etmezse umutsuzluk, ölüm korkusu yaşar. Kişide değersizlik ortaya çıkar.

1.1.5. Maslow ve İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Abraham Maslow tarafından oluşturulan kişilerin gereksinimleri kuramı, motivasyon kuramları içinde önemli bir yere sahiptir. Bu kurama göre insanların motivasyonu dış faktörlerden ziyade kişinin kendi içindeki ihtiyaçlara dayanmaktadır. Kişinin içinden gelen bu ihtiyaçlar ise bir hiyerarşi içinde gruplandırılmaktadır yani kişiye dışarıdan gelen ödül veya ceza gibi faktörler, bu kurama göre motivasyon üzerinde çok etkili değildir.

Maslow'un kuramına göre insanların ihtiyaçları sınırsızdır ve insan bir ihtiyaını giderdikten sonra başka bir ihtiyaç ortaya çıkar. Bir ihtiyaı giderme süreci içinde ise tamamıyla memnun olma/hoşnut olma durumu olası değildir. Bu esnada, giderilmemiş ihtiyaç kişi için büyük bir motivasyon kaynağıdır; bireyi güdüler ve birey neyi henüz elde etmemişe ona büyük ilgi gösterir. Fakat ihtiyaç giderildikten sonra bu ihtiyaa yönelik motivasyon davranışlar üzerindeki belirleyici etkisini kaybeder. Maslow'a ait ihtiyaçlar hiyerarşisi de alt düzeydeki ihtiyaın karşılanmadan st düzeydeki ihtiyaın karşılanmasının anlamsız olması ilkesi üzerinde kurulmuştur. İhtiyaçlara ait hiyerarşi basamaklarla/düzeylerle ifade edilmektedir.

➤ **Fizyolojik ihtiyaçlar**

Maslow'a göre tüm ihtiyaçlar içinde en önemli olan ihtiyaç fizyolojik ihtiyaçlardır. Fizyolojik ihtiyaını gidermemiş bir kişi için diğer ihtiyaçların bir önemi yoktur. A veya susuz olan bir kişi, öncelikle bu ihtiyaını doyruracaktır ve diğer ihtiyaçlarını doyurmaya ynelmeyecektir.

➤ **Güvenlik ihtiyaı**

Bu ihtiyaç, korunma, barınma, kural ve yasalara uyma gibi gereksinimlere dayanmaktadır. Buna bağlı olarak kişi korku ve kaygısını azaltacaktır. İnsan tehlikelere karşı savunmadadır ve sahip olduğu şeyleri korumaya yönelik bir güdüye sahiptir. Bu ihtiyaçlar, kişilerarası ilişkiler için de geçerlidir yani insan diğer insanlarla olan ilişkileri için de bu ilişkiyi korumayı ve güvenli bir şekilde sürdürmeyi istemektedir.

➤ **Sosyal ihtiyaçlar**

İnsanlar tek başına yaşayamazlar, yaşamlarını sürdürebilmek için başkalarının varlığına gereksinim duyarlar. Başkalarıyla birlikte yaşama, başkaları tarafından kabul görme, arkadaşlık, sevme ve sevilme gibi sosyal ihtiyaçlar insanlar için önemlidir. Fizyolojik ve sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi kişinin diğer ihtiyaçları için bir kaynak oluşturmaktadır. Eğer insanlar sosyal ihtiyaçlarını gideremezlerse aidiyet duygusundan yoksun, yalnız ve terk edilmiş hissedeceklerdir. Aile kurma ve etrafındaki kişilerle duygu alışverişinde bulunma gibi davranışlar insanların sosyal ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır.

➤ **Değer verilme / saygınlık ihtiyaı**

Bu ihtiyaç çift yönlü bir ihtiyaçtır. Birey hem kendisine güven ve saygı duymak isterken hem de başkaları tarafından böyle görülmek ister. Başkaları tarafından değer görmek, kişinin de kendine güven duymasına ve başarılı olabileceğine yönelik bir inanç geliştirmesine neden olmaktadır. Başarı, statünün göstergesi olarak kabul edilmektedir ve başarışlılık hissi değer verilme ihtiyaını karşılamak için oldukça önemli kabul edilmektedir.

Resim 1.7: Maslow

➤ **Kendini gerçekleştirme ihtiyacı**

Bu ihtiyaç hiyerarşinin en üst basamağında yer almaktadır. Her bireyin kendine ait yetenekleri ve karakteri vardır. Birey bu kendine ait özelliklerini geliştirme ve kanıtlama ihtiyacı hissetmektedir. Fakat bu ihtiyacın karşılanabilmesi için diğer alt basamaklardaki ihtiyaçların yeterince karşılanmış olması gerekmektedir aksi takdirde bireyin kendini gerçekleştirme çok mümkün değildir.

Her yeni ihtiyacın giderilmesi yeni bir ihtiyacın da doğması anlamına gelir. Bu durumda sürekli bir gerilim vardır. Dengeye girmek hem olası değildir hem de kişi tarafından istenmez. Maslow'a göre "yoksunluk güdülleri" (açlık, susuzluk, cinsiyet vb.) gerilimi azaltmaya yöneliktir yani bu ihtiyaçlar giderildiğinde kişi dengeyi kurabilir fakat **gelişme güdülerinin** ise başlanması daha zordur.

1.2. Duygusal Gelişim

1.2.1. Tanımı ve önemi

Duygular; birey ile çevresi arasında ilişki kurmak, ilişkileri değiştirmek ve ilişkileri ortadan kaldırmak için bir çaba olarak tanımlanmaktadır. Duygular, belli bir durumun sonucunda ortaya çıkarlar ve o duyguları yaşayan kişiler tarafından da yapılırlar.

Duyguların gelişimi, gelişimin diğer yönleri ile yakından ilişkilidir. Çocukların duygularını inceleyen psikologlardan biri olan Donald Hebb'e göre duyguların gelişimi çocuktaki nörolojik olgunlaşma ile öğrenmenin bir ürünüdür. Duygularımız, doğal parçamızdır. Duygular, davranışlarımızı etkiler ve yönlendirir. İhtiyaçlarımız karşısında bizi uyarır. Zorluklar karşısında direnmemize ve kuvvetli olmamıza yardım eder. Heyecan ve istek duymamızı sağlar ve bizleri hedefimize ulaştırır. Bizleri motive eder. Duygular, öğrenmemizi sağlar. İnsanlarla iletişim içinde olmamızı ve kendimizi iyi hissetmemizi sağlar.

Duygusal gelişim; çocuğa iç ve dış dünyadan etki eden herhangi bir olayın ona hoş gelip gelmeme halidir. Hoşa giden veya gitmeyen duygularını çocuğun duygusal gelişimine etkisi büyüktür.

Çocukların duygusal gelişimi, onların çeşitli duyguları nasıl kazandıklarını ve bu duyguları kendilerine, anne babasına, diğerlerine nasıl ifade ettiklerini belirlemektedir. Duygular çocuğun yaşamını sürdürmede, iletişim kurmada ve davranışlarını yönlendirmede önemlidir. Hyson ve Izard'a göre duyguların bir bölümü öğrenilmiştir. Bebekler, annelerinin duygusal durumundan ve duygularını dışa vurma biçimlerinden etkilenmektedir ayrıca annelerinin duygusal durumlarını gösteren belirli yansıtma biçimlerini de taklit etmektedirler. Anneyle bebek arasındaki iletişim kanallarının açık olması, içsel duyguların dışavurumunu artırmaktadır.

Izard'a göre duygusal ifadelerin biyolojik boyutları vardır ayrıca bebeklerin duygusal ifadeleri ve davranışları onların daha sonraki yıllarda geliştirecekleri kişilikleri konusunda da ipucu sağlamaktadır. Biyolojik yapı, duygusal gelişimin sınırlarını ve genel çerçevesini sağlamakta, çevresel etkiler ise bu gelişimi uyarmakta ve şekillendirmektedir.

1.2.2. Duygusal Gelişimle İlgili Kavramlar

➤ **Duygu**

Bir şeyin iç dünyamızda uyandırdığı izlenimdir. Duygu, insanın sahip olduğu en önemli özelliklerinden birisidir. Duygular yaşamın rengi, tadı tuzudur; duygunun olmadığı bir yaşam düşünülemez. Yaşadığının farkında olan insanoğlu, kendisinde ve çevresinde olup bitenleri bir yandan algımlarken bir yandan da bunları değerlendirir ve yorumlar. Bu süreç her zaman çeşitli (bazen belli belirsiz, bazen de çok yoğun) duygular eşlik eder.

➤ **Heyecan**

Olumlu ya da olumsuz çoğunlukla yoğun duyulan ve organizmada gerginlik yaratan, çok yoğun yaşanabilen kısa süreli duygulardır.

Heyecan, psikolojik ve fizyolojik bir karışımdır. Günlük yaşamda kaygı, sevinç, üzüntü, korku, hiddet, utangaçlık tepkileri birer heyecandır. Bu durumlar duygusal yaşamın göze çarpan aşamaları arasında yer alır. Heyecan bazı zamanlarda kısa süreli bazı zamanlarda ise sürekli hâle gelir. Kişilerin heyecanlanması oldukça normal bir tepkidir. Bu heyecanlar normal yaşamı etkilemediği sürece normal kabul edilir.

Resim 1.8: Heyecan

Heyecanın günlük yaşamdaki yeri çok önemlidir. İlk kez araba kullanma, yeni bir grubun içine katılma, yeni bir işe başlama gibi durumlarda herkeste belli oranda heyecan meydana gelir. Bu heyecan belli bir seviyede olduğu sürece kişiyi daha dikkatli olmaya sevk eder, yapılan işten zevk alınmasını sağlar. Sanatla uğraşanlar, sosyal açıdan başarılı olanlar daha heyecanlı ve girişken yapıda kişilerdir. Her insanda aynı oranda heyecan görülmez. Kişilerin heyecanını davranışlarına bakarak anlayabiliriz. Bazılarında ise heyecan dışarıdan belli olmaz.

Heyecan durumunda kalbin hızlanması ya da yavaşlaması, damarların büzülmesi ve daralması, soluk alıp vermede değişimler oluşur. Sindirim sisteminde mide ve bağırsaklarda hareketler yavaşlar, tükürük salgılaması durur, terleme meydana gelir. Kanın içinde alyuvarlar veya akyuvarlar artış gösterir. Karaciğer daha fazla kan şekeri çıkarır, şiddetli derecede korku, saçlarda renk değişimi gibi etkiler meydana gelebilir. Kaslarda titreme, ürperme, tüylerin diken diken olması gibi dış etkiler meydana gelir. Zihinsel görevlerde aynı fiziksel görevler gibi uyarılır veya çöküntüye girer. Zihin etkinliği artabildiği gibi felce uğrayabilir. Bazı durumlarda sadece düşüncede ağırlaşma ve durgunluk izlenebilir. Görünüş itibarıyla da insanlar heyecanlandıkları zaman daha ilginç bir hal alırlar.

Fazla heyecan hata yapmaya ve psikolojik sorunlara neden olur. Kişinin davranışlarını kontrol etmesine engel olacak heyecan derecesi hata yapmayı kolaylaştırır. Bunun yanında fazla heyecan bazı psikolojik sorunlara neden olabilir. Bunlar asansör ve yükseklik fobisi, sosyal fobi, panik atak, kekemelik gibi konuşma bozuklukları, dikkat eksikliği gibi sorunlardır.

➤ **Refleks**

Bebekler doğduklarında büyük refleks kapasitesine sahiptir ve verdikleri tepkilerin çoğu reflekslerden oluşmaktadır. Yaşamlarını sürdürebilmeleri ve olgunlaşma sürecinin devam edebilmesi için bu refleksler oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu reflekslerin bazıları bebeğin yaşamı için gerekli olanlardır ki bunlar temel reflekslerdir. Nefes alma, emme, yutkunma, öğürme, esneme, göz kırpması, yakalama bunlar arasında sayılabilir.

➤ **Haz ve Elem**

Karşılaşılan durumlar ne derece ihtiyaçları karşılırsa o ölçüde mutluluk ve rahatlık verir. Buna **haz** denir. İnsanlar, duyguları tatmin edilmediği zaman gerginlik ve mutsuzluk duyarlar. Buna da **elem** denir.

Bebeğin, genel davranışlarına bakarak haz içinde mi yoksa elem içinde mi olduğu anlaşılabilir. Bebek büyüdükçe hem duygusal davranışlarının türü hem de nedenleri belli olmaya başlar. Böylece, genel olarak görülen haz ve elem yönündeki duygular, ileri yaşlara doğru özelleşmeye başlar.

Resim 1.9: Haz

Resim 1.10: Elem

Bebek, doğumundan sonra ilk tepkisini ağlayarak gösterir. Bebek, altı ıslandığı, üşüdüğü, sancılandığı ve acıktığında, ağlayarak elemi belli etmeye çalışır. Bu türlü görünen duygusal davranışların belirtileri daha çok öfkeye benzer. Bu yüzden ikinci yaşın sonuna doğru, elem veren durumlara karşı bebeğin öfkelenmesi belirginleşir. 1-2 yaşındaki bebek, elinden oyuncağı alındığında ya da istediğini yapması engellendiğinde ağlar ve devinir. Temel ve duygusal ihtiyaçları zamanında karşılanan, ilgiyle ve sevgiyle büyütülen çocuklar ise haz duygusunu yaşarlar.

1.2.3. 0-72 Ayda Duygusal Tepkiler

➤ Gülme

Çocuğun ilk gülümsemeleri bir reflekstir. Daha sonra çocuk ilk aylarda annesinin sesine ve ışığa güler. Bir yaşına geldiğinde kendisine bakan kişinin uyarılarına güler. Bu gülmesi seslidir ve kakhaha şeklindedir.

Resim 1.11: Gülme

- **Gülme tepkisi aşamaları**

- **Reflekslere bağlı gülme (0-6 hafta)**

Bazen bebeklerin, özellikle de yeni doğmuş bebeklerin uykularında bile güldükleri gözlemlenebilir. Bu dönemde bebekler gülse bile bunun, uykusunda irkildiğinde aniden ayak ve kollarını oynatması gibi fiziksel reflekslerinden kaynaklandığı bilinir çünkü bu dönemde henüz duyguları tam olarak gelişmemiştir.

- **Duyarlı gülme (6-8 hafta)**

Bu dönemde reflekslerin yerini istemli hareketler alır. Gün geçtikçe büyüyen bebek gördüğü, dokunduğu objelere ve ona zevk veren şeylere gülmeye başlar (gıdıklamak, sesler, yüzler vb.). Ona anne babayı incelemek için fırsat verilmeli ve onunla yumuşak bir ses tonuyla konuşulmalıdır. Hatta onun yüz ifadeleri taklit edildiğinde onun da bu ifadeleri taklit etmeye başladığı görülebilir.

- **Sosyal gülme (2-3 ay)**

Bebek anne babasını gördüğünde ya da komik sesler çıkarıldığında güler tepki verebilir. Homurdanarak, uğultu çıkararak kendini ifade etmeye çalışır. Onunla oynandığında kahkahalarla gülebilir ayrıca kol ve bacakları oynatıldığında bu çok hoşuna gidecektir.

- **Farkında olunan gülme (6 ay)**

Gülme davranışları tamamen belirgin bir hal alır. Beşinci aydan itibaren annenin ve sık gördükleri yetişkinlerin yüzlerini yabancıların yüzlerinden ayırt edebilen bebekler, ilgi görmek istediklerinde el ve kollarını kullanarak isteklerini belli ederler.

Dikkat çekmek için başkaları konuşurken sesler çıkartarak ilgiyi kendilerine çekmek isterler. Altıncı aylarında ise ses tonlarını da ayırt edebilirler.

- **Seçici gülme (9 ay)**

Bu dönem anne babayı tanımaya ve diğer insanlardan ayırmaya başladığı bir dönemdir. Eskiden cana yakın ve güler yüzlü olan bebek, aniden yabancılara gülmeyi kesebilir.

- **Mizah Anlayışı (12 ay):**

Bebeğin dil gelişimi başladığında mizah anlayışı da ona paralel olarak gelişmeye başlar eğer anlamsız sesler çıkarılırsa bu onların çok hoşuna gider ve dakikalarca gülebilirler.

➤ **Ağlama**

Çocuk ihtiyaç ve isteklerini ağlayarak belli eder. (ör. Rahatsızlandığını, açıklığını, altını kirlettiğini veya herhangi bir huzursuzluğunu ağlayarak gösterir.). Çocuk annesinden ayrı kaldığı ve onu özlediği zaman da ağlar. Anne, çocuğunun ağlama nedenlerini araştırır ve nedenleri üzerinde durursa çocuğunun dilinden anlamış olur. Çocuk karnı acıktığı için ağlıyorsa anne çocuğunu besleyerek bu ihtiyacını gidermiş olur. Çocuk hiç bir neden olmadan ağlamaz, fiziksel ihtiyaçları karşılandıktan sonra yine de ağlıyorsa kendisi ile ilgilenilmesini istediğinden ağlıyordur. Çocuğa sevgi, şefkat ve yakınlık gösterilmelidir.

Resim 1.12: Ağlama

Bebeklerin gösterdiği duygusal tepkilerin iki nedeni bulunmaktadır. Bunlar;

- Bebeğin istek ve gereksinimlerinin doyurulması,
- İstek ve gereksinimlerin engellenmesidir.

İstek ve gereksinimler karşılanıp doyurulduğunda genel bir mutluluk ve memnuniyet duygusu ifade edecek şekilde gülümser. İstekleri geciktirildiğinde ya da engellendiğinde mutsuzluğunu ve şikâyetini ağlayarak göstermektedir. Yani bu ağlama davranışı bebeklik döneminde en sık rastladığımız en çok gözlemlediğimiz davranıştır. Bebek büyüdükçe dili ve toplumsallığı arttıkça isteklerini sözle ifadeye başlar. Bu biz anne babaları çaresizliğimizden kurtaran bir can simididir. Dili gelişen bir çocuk isteklerini rahatça belirtir, söyler. Bu sefer de biz büyüklerin çocukların bu isteklerine bir sınır koyma, çocukları sınırlarla tanıştırma vaktidir.

➤ **Korku**

Korku, tehlikeler karşısında gösterilen tepkidir. İnsanın kendi varlığını koruma güdüsüne dayanır.

Bebekler çocuklara oranla daha fazla uyarandan korkar. Bebek yüksek ses, parlak ışık, soğuk, sıcak uyarıcı, yabancı nesne ve kişilerle karşılaşma, acı duyma ve düşme tehlikesine tepki gösterir.

Sekiz ay ile iki yaş arasında çocuklar anne babadan ayrıldıklarında korku tepkisi gösterir. 2-5 yaş çocuklarının korkularında artmalar görülür. En sık; hırsız, hayali yaratıklar, karanlık, şimşek, ani sesler ve yalnız kalmaktan korkarlar.

5-6 yaşlarında çocuklar masalların etkisiyle imgelere dayanan nesnelere korkarlar. Altı yaşına kadar paralel olarak artan korkular, 6-12 yaşından itibaren azalmaya başlar.

- **Korkunun Nedenleri**

- Güven duygusu eksikliği
- Aile içi şiddet
- Anne babadan ayrı kalma
- Yetişkinlerin korkularını belli etmesi
- Baskıcı ve otoriter aile tutumları
- Kişilik yapısı
- Şiddet ve korku içeren filmlerin izletilmesi
- Çocuğun sevgi ve şefkatten yoksun büyümesi
- Tehditler (Yemeğini yemezsen doktora götürüm gibi.)

Resim 1.13: Korku

- **Korkuyu Önleme Yolları**

- Eğitimde korku yolu seçilmemelidir. (örnek: Uslu durmazsan, seni karanlık odaya kapatırım veya iğneciye götürürüm! gibi).
- Özellikle geceleri korkulu hikâyeler anlatılmamalı, filmler seyrettirilmemelidir.
- Çocuğun korktuğu şeyler hakkında ona doğru bilgiler verilmelidir.
- Karanlıktan korkan çocuğu inatla karanlıkta bırakmamalıdır.
- Çocuğa güven duygusu aşılmalıdır. Sevgi ve şefkat dolu bir ortam yaratmalıdır.
- Çocuğun korktuğu hususlar başkalarının yanında söylenmemelidir. Ona yardımcı olunmalıdır.
- Çocuğun korkusuna saygı gösterilmelidir.
- Çocuğun ilgisi başka yönler çekilmelidir.
- Çocuğa sevildiği ve değer verildiği mesajı verilmelidir.

➤ **Öfke**

Öfke; bir isteğin engele uğramasından doğan olumsuz bir davranıştır. Öfkelenen çocukta kaslar gerilir, yumruklar sıkılır, çenesi kenetlenir, ayakları tepinir, ağlar, çevreye saldırır. Bazen de öfkesinin belirtisi küskünlüktür. Öfke gösterisiyle isteklerini elde etmeyi öğrenince öfke çocukta yerleşir.

İlk çocuklukta en sık görülen, belki de tek öfke belirtisi ağlamaktır. Bu evrede öfke kısa sürer. Üç yaşından sonraki dönemde ise öfke küsme biçiminde ifade edilir. Sonraki yıllarda nefret etme görülür.

Çocukta öfkenin temelinde kişiliğinin tepkisi yatar. Tepkisiz çocuk, her söylenene boyun eğen çocuk gibi görünse de aslında baskı altına alınmış ve ne zaman ne şekilde patlayacağı belli olmayan çocuktur. Direnci kırmak için yetişkinin kullandığı tehdit ve cezalar çocuğun direnci oranında öfkeye dönüşür.

Resim 1.14: Öfke

• **Öfkenin Nedenleri**

- Öfkelenen çocuğu sakinleştirmek için isteğinin hemen yerine getirilmesi
- Kardeşler arası kıskançlıklar ve bu durumun tetiklenmesi
- Anne baba arasındaki geçimsizlik, şiddet, dayak olaylarının yaşanması
- Çocuğun ihmal edilmesi, isteklerinin zamanında karşılanmaması
- Açlık, uykusuzluk, yorgunluk, gerilim olması
- Anne babanın eğitim tarzının çocuğun gelişimine ortam hazırlamayan, engelleyici nitelik taşıması
- Çocuğun eğitiminde anne baba, bakıcı, büyükanne büyükbaba arasında tutarlı ve dengeli bir fikir birliği olmaması
- Özellikle bebeklik döneminde anne-bebek arasında güvenli ve sevgi dolu bir bağın oluşmaması

- Anne babanın öfkeli davranışlara sahip olması; çocuğa bağırarak, çağırarak, döven, korkutan, ağır cezalar uygulayan anne babanın tutumu
- Çocuğun bir birey olarak kabul edilip, duygularını ifade etmesine izin verilmemesi
- Çocukla alay edilmesi, çocuğun tehdit edilmesi, küçümsenmesi, azarlanması
- Öfke, şiddet içeren çizgi filmler, çocuğun öfkeyi normal bir davranışmış gibi algılanmasına neden olması
- Çocukların büyüklerle beraber dizileri izleyip şiddet ve öfkeyi, yüksek sesle konuşmaları, bağırarak çağırmayı, insanlar arasındaki saygısız, nezaketsiz, anlayışsız, hoşgörüsüz iletişime tanıklık etmesi; dayığı, küfrü, kötü muameleyi görerek, modelleyerek öğrenmesi (çocuğun günde yarım saatten fazla televizyon izlemesi)
- Özellikle 0-6 yaşta anne baba ölümleri; sevdiklerinden ayrılma; mekân, bakıcı, arkadaş, okul değiştirmesi
- Aşırı koruyucu ailelerde bu ilginin azaltılması
- Çocuğa baskı yapılması, korkutma ve dayatmalar.

- **Öfkeyi Önleme Yolları**

- Öncelikle çocuğun yürümesiyle başlayan 1,5-4 yaş arası çocuklarda öfkenin ve inatçılığın doğal gelişim gereği kabul edilmelidir. Önemli olan bu doğal süreci pekiştirmeden doğru davranış tarzıyla atlatabilmek
- Çocuklar öfke nöbetleri geçirirken hiçbir şey yokmuş gibi yapılan işe devam edebilmek. Öfkeyi değersizleştirebilmek, bunu sadece sözle değil, beden diliyle de hiç etkilenilmediğini çocuğa hissettirebilmek ve dolayısıyla öfkeyi isteklerini elde etmenin bir yöntemi gibi algılamasını engellemek
- Öfke nöbeti sırasında çocuk, çok kötüleşmeden dikkatini dağıtmaya çalışmak
- Öfkelenen çocuğa, öfkelenmediği zaman onunla ilgileneceğini söylemek
- Öfkelenen çocuğa kızmak yerine, çocuk uyumlu davranış gösterdiğinde beğendiğimizi onayladığımızı göstermek
- Çocuğun öfkelenmesine kızmak yerine izin vermek ama kırılacak eşyaları kırıp dökmesini engellemek
- Çocuğun ihtiyaçlarını vaktinde karşılayarak öfke krizleri yaratacak ortamlar hazırlamamak
- İlk 1 yıl içinde bebeğin annesiyle sevgi ve güvene dayalı bir bağ kurmasını sağlamak
- Öfkelenerek, şiddet uygulayarak, kavga ederek öfke kontrolünde çocuğa rol model olmamak

- 2 yaşına kadar çocukların televizyon izlemesini engellemek. 2 yaşından sonra ancak gelişimine olumlu katkılar sağlayacak kısa süreli günde bir tek çizgi film izlemelerine izin vermek
- Çocukları öfke, şiddet içeren filmlerden ve çizgi filmlerden uzak tutmak
- Çocuklarda kaygı, korku, güvensizlik uyandıran ortamlar yaratmamak; anne baba geçimsizliklerine, anne babayla aynı odayı paylaşan çocukların mahrem davranışlara tanıklık etmesine izin vermemek
- Çocukta stres, sıkıntı varsa bunu doğuran nedenleri yok etmek
- Çocukların streslerini atıp enerjilerini harcayabilmeleri için parklarda, bahçelerde, açık havada zaman geçirmelerine, oyunlar oynamalarına, izin vermek; çocuğun bütün gün kapalı, küçük ev ortamında kalmasını önlemek
- Öfke krizlerinde kötü müdahale etmek yerine, uyumlu zamanlarında onu sevmek, takdir etmek ödüllendirmek
- Çocuğa, öfke nöbetini durdurduğunda yanında olacağınızı anlatmak
- Kardeşler arası kıskançlıklara zemin hazırlayan davranışlardan kaçınmak
- Çocuğun yapabileceğinden daha çok beklenti içinde olmak da çocuğa kendini yetersiz, değersiz hissettirir ve öfkeye neden olabilir. Çocuğun öfke anında yanından uzaklaşılabilir ve onu kendi hâline bırakarak duygusunu kontrol etmesini öğrenmesine katkıda bulunabilirsiniz.

➤ İnatçılık

Çocukta inatçılık, belli ve makul bir neden olmaksızın bir harekette ısrar etmesi, davranışını, durumunu değiştirmemesi şeklinde tanımlanabilir. İnatçılık çocuğun duygusal gelişiminin bir sonucudur. Çocuklarda inatçılığın en sık rastlandığı dönem üç-altı yaşlar arasıdır. Bu yaşlarda inatçılık normaldir. Çocuk ben duygusunun ve özgür olma bilincinin gelişiminden kaynaklanan inatçılık gösterir. Her şeyi kendisi yapmak ister.

İnatçı çocuk, isteğini yaptırmak ve dikkat çekmek için inatçılık yaptığı gibi tepinip ağlayarak, soluğunu tutarak, katılma nöbetleri ile de tepkisini gösterir.

• İnatçılığın Nedenleri

- Çocuğa fazla baskı yapılması
- Çocuğun tüm isteklerinin önüne geçilmesi
- Yanlış ve yersiz eğitim
- Kıskançlık
- Yetişkinlerin kendi istekleriyle çocuğun istekleri arasında çelişkili davranış sergilemeleri

- Çocuğa bağımsızlık duygusunun verilmemesi
- Çocuğa şiddetli cezalar verilme
- Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarının zamanında karşılanmaması
- Yeni bir kardeşin olması

Resim 1.15: İnatçılık

- **İnatçılığı Önleme Yolları**

- Çocukların inatçı davranışları karşısında yetişkinler de inatçı bir tutum göstermemelidir.
- Çocuklara sert ve şiddetli cezalar verilmemelidir.
- Çocuğa baskı yapılmamalıdır.
- Çocuğun dikkati başka yöne çekilmelidir.
- Çocuğun hareketlerine gereksiz yere engel konulmamalıdır.
- Çocuk bağıırıp çağırıldığında istekleri yapılmamalıdır.
- Çocuğa anlayış ve şefkat gösterilmelidir.
- Çocuk, konuşmak istemediği bir konuda zorlanmamalıdır.
- Çocuğu inatçılığa iten nedenler ortadan kaldırılmalıdır.

- **Kıskançlık**

Kıskançlık her yaşta görülebilir. Temel nedeni üstün olma duygusudur. İlk çocukluk döneminde anne babanın ya da yakınlarının ilgisinin, kendinden başkalarına çevrilmiş olması çocukta kıskançlığın oluşmasına neden olur.

Çocuklarda kıskançlığın çeşitli sebepleri olabilir. Çeşitli sebeplerden veya kişilerden kaynaklanabilir. Arkadaşa, anneye, babaya veya kardeşe yönelik kıskançlık vb. Kendilerine gösterilen ilginin, sevginin azaldığını düşündükleri anda kıskançlık yaşayabilirler. Yaşadıkları kıskançlığı çeşitli şekillerde ifade edebilir, çeşitli tepkiler gösterebilirler. Doğal bir duygu olan kıskançlık, temelde güvensizlikten kaynaklanmaktadır. O ana kadar kendisine yöneltilen ilgi, bir başkasına yöneltildiğinde çocuk kendini bırakılmış, terk edilmiş ve güvensiz hisseder. İlginin yöneltildiği yeni kişiye hınç beslerler.

Kıskançlık bazen geçici olsa da yeni bir kardeşin doğması ile oluştuysa sürekli ve belirgin bir hâl alabilir. Bu durumlarda bazı çocuklar kıskançlıklarını kardeşlerine saldırgan davranışlarda bulunarak gösterebilirler. Bunun amacı da ilgi görmektir. Çocuk dayak yemeye bile razıdır çünkü dayak yemek bile onun için unutulmaktan, ilgi görememekten iyidir. Bazı çocuklar ise içlerine kapanır, çevresine karşı ilgisizleşir ya da kardeşi ile rekabet etmeye kalkışabilir. Böyle durumlarda yaşından küçük davranışlarda bulunmaya başlar, altına çiş kaçırmaya veya bebeksi konuşmaya yönelebilirler. Zaman zaman “Ben artık kardeş istemiyorum artık onu geri götürelim.” diyebilir.

Çocuklar kardeşlerinin olmasını isterler ancak kardeş doğunca yoğun bir kıskançlık yaşamaya ve anne babalarını zorlamaya başlarlar. Önceleri sürekli kardeş isteyen bir çocuğun bu isteği gerçekleşikten sonra neden kardeşini kıskandığı hatta ona düşman gibi davrandığını anlamak zordur oysa bu çocukların süreklilik göstermeyen, değişken olan isteklerini yansıtan, dolayısıyla onların doğasıyla ilgili ipucu veren bir özellikleridir. Bu nedenle çocuk için diğer önemli kararlarda olduğu gibi kardeş isteğinin gerekliliğine de anne ve babanın karar vermesi gerekmektedir.

- **Kıskançlığın nedenleri**
 - Güven duygusu eksikliği
 - İlgi ve sevgi eksikliği
 - Anne baba tutumları
 - Çocuğu başkalarıyla kıyaslama
 - Yeni bir kardeşin dünyaya gelmesi

Resim 1.16: Kıskançlık

- **Kıskançlığı önleme yolları**
 - Çocuğa sevgi ve şefkat gösterilmelidir.
 - Kardeşler arasında ayırım yapılmamalıdır.
 - Çocuğun eşyaları izinsiz başkasına verilmemelidir.

- Okul öncesi dönemde öğretmenler özellikle bir çocuğu, sınıfın gözdesi hâline getirmemeye özen göstermelidir.
- Kıskançlığın nedenleri araştırılmalı ve giderilme yolları aranmalıdır.
- Yetişkinler, çocuğun gösterdiği kıskançlığı doğal karşılayıp anlayış göstermelidir.

- **Saldırganlık**

Saldırganlık, bir başka insana fiziksel ya da sözel zarar verme niyetiyle yapılan davranıştır.

Saldırganlık küçük çocuklarda normal bir tepki biçimidir. Çocuğun güvenlik, mutluluk ya da başka bir gereksiniminin şekil değiştirerek ortaya çıkmasıdır. Saldırganlığı kişisel bir yaralanmanın bir başka şekilde sonuçlanması olarak tanımlayabiliriz. Bu yaralanma sonucunda çocuğun akranlarına vurması, ısırması, eşyaları fırlatması, tekmelemesi, tükürmesi ve zarar vermeyi amaçlayan tehditler şeklinde sözel saldırılarda bulunmasıdır.

Sürekli ve aşırı biçimde saldırgan olan çocuk sinirli, anlaşılmaz ve aşırı geçimsizdir. İlişkileri gergin ve sürtüşmelidir. Hemen parlar ve kavgaya hazırdır. Durmadan kuralları çiğner ve ceza görür. Bu çocuklar cezadan etkilenmez ya da kısa süreli etkilenmiş gibi görünür. Olağan anlaşmazlıkları bile bilek gücüyle çözmeye çalışırlar. Tepkileri ölçsüz ve durumla orantısızdır. Öfkesini yenemez ve hep kendini haklı çıkarmaya çalışır. Bu çocuklar evde okulda sürekli sorun yaratırlar ve yetişkinlerle sürekli çatışma içindedirler. Genellikle erkek çocuklar daha saldırgandırlar.

- **Saldırganlığın nedenleri**

- Saldırgan davranışların ebeveynler tarafından ödüllendirilmesi, geleneksel kültürün erkek çocuğun saldırganlığını onaylaması
- Çocuğun yetişkinlerden katı ceza, anlayızsızlık ve yetersiz sevgi görmesi
- Babanın uzun süreli yokluğunda annenin çocukla ilgilenmesi
- Televizyon ve kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisi
- Anne baba tutumlarının olumsuzluğu, çocukla aralarındaki iletişimin iyi olmaması
- Çocuğun anne babasından şiddet görmesi
- Beyin zarı iltihabı, beyin zedelenmesi gibi fizyolojik sorunların olması

Resim1.17: Saldırganlık

• **Saldırganlığı önleme yolları**

- Her şeyden önce anne baba çocuğa saldırganlık modeli olmamalıdır.
- Saldırgan davranışlara tolerans gösterilmemelidir. Çocuğun istekleri bu tip davranışlarla yerine getiriliyorsa çocuk isteklerini yaptırmada bunu bir araç olarak görmeye başlar. Bu yolla istekleri yerine getirilmemelidir. Saldırgan davranışlar ödüllendirilmemeli bu davranışın istenmeyen bir davranış olduğu hemen gösterilmelidir.
- Saldırgan davranışlar kesinlikle dayakla cezalandırılmamalıdır. Ana babanın ilgisi, sevgisi azaldığında ve fiziksel cezalar uzun süre devam ettiğinde çocukta saldırgan, asi, sorumsuz davranışlar gelişir. Saldırgan davranışlar ortaya çıktığında yetişkinler sakin davranmalı, normal olmayan duygusal tepkiler yerine ben dilini kullanmalıdır (Böyle davrandığımda üzülüyorum.). Dayak saldırgan davranışın bitiminde uygulandığı zaman, onun hemen kesilmesini sağlayabilir ancak çocukta düşmanca duygular geliştirir.
- Çocuk gergin ve sinirliken onunla tartışılmamalı, sakinleşmesi beklenmeli ve daha sonra bu davranışı ile ilgili konuşulmalıdır.
- Çocuğa, sosyal olgunluğuna uygun çeşitli sorumluluklar verilmelidir. Başarabileceği kadarıyla bir şeyleri başlatıp, bitirmesi sağlanmalıdır. Çocuk başarıma duygusunu yaşamalıdır.
- Çocuğa bu davranışın dezavantajları gösterilmelidir. Saldırgan davranışları ile isteklerini elde edemeyeceğini, hatta kaybedeceğini görmeli ve yaşamalıdır.
- Olumlu davranışı pekiştirme: Anne baba ve diğer yetişkinler çocuğun olumlu davranışını görüp olumsuz davranışı görmezden gelmelidir. Çocuk bu davranışı yapmadığında sözlü olarak ödüllendirilmelidir.
- Çocuğun dışarıda oynamasına izin verilmesi, çocuğun gerilimini azaltır ve enerjisini boşaltma imkânı sağlar.

- Saldırgan davranış, diğer çocukların güvenliğini ciddi bir şekilde tehdit etmedikçe bu davranışın üstünde durmamak gerekir.
- Kendi kendine konuşma: Çocuk dürtüsel davranıp bu yönünü kontrol etmede güçlük yaşıyorsa çocuğa başkalarına vuracağı zaman, kendi kendini engelleyici cümleler söylemesi öğretilir.
- Çocuk saldırgan modellerle karşı karşıya getirilmemelidir. Televizyondaki şiddet içeren programları seyretmesi engellenmelidir, engel olunamıyorsa anne baba çocukla birlikte filmi seyrederek şiddetin sonuçlarını tartışabilirler. Şiddet içerikli filmlerin gerçek yaşamı yansıtmadığı, kurmaca olduğu çocuğa anlatılabilir.
- Kızgınlıktan kurtulmak için alternatifler bulunabilir. Yumruklanabilen kil, çakılabilen çiviler, resim çizme, boyama vb. çocuğun kızgınlık duygularını kontrol altına almayı sağlayabilir. Ayrıca futbol, basketbol gibi sporlar kabul gören çıkış yollarıdır.
- Her yaş ve dönemde çocuğun temel ihtiyaçları zamanında yerine getirilmelidir.
- Bu çocukların özellikle baba ile daha çok birlikte olması sağlanmalıdır.
- Anne babalar bu çocuklarla iletişim kurarken ben dilini kullanmalıdır (Örn. Böyle kavga ettiğin zaman rahatsız oluyorum, üzülüyorum.). Kişiler duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını davranış anında dile getirmelidir.

ETKİNLİK 2:

Çocukları üç ya da beşerli gruplara ayırınız. Kolaj tekniğinin kullanıldığı 0-72 ay çocuklarının duygusal tepkilerini neden sonuç ilişkisiyle anlatan bir afiş yarışması düzenleyiniz.

UYGULAMA FAALİYETİ

0-72 ay aralığından seçtiğiniz bir çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini gözlemleyerek kaydediniz. Sonuçlarını sunum hâline getirerek sınıf ortamında öğretmen ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
0-72 ay aralığından seçtiğiniz bir çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini gözlemleyiniz.	Bir okulöncesi eğitim kurumuna giderek 0-72 ay aralığından herhangi bir çocuk belirleyiniz ve çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini gözlemleyebilirsiniz.
Gözlem sonuçlarını kaydediniz.	Gözlemlerinizi kâğıt ve kalem kullanarak kaydedebilirsiniz.
Kaydetmiş olduğunuz gözlem sonuçlarını sunum hâline getiriniz.	Kaydetmiş olduğunuz bilgileri bilgisayar ortamında sunum hâline getiriniz. Sunumunuzu düzenli, yaratıcı bir şekilde hazırlayınız.
Sunumunuzu sınıf ortamında öğretmen ve arkadaşlarınızla paylaşınız.	Projeksiyon cihazını kullanarak sunum hazırlayabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazanımlarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1., bireyin, çevresindeki bireylerle sosyal ilişkiler kurması sonucu; içinde bulunduğu toplumun evrensel kültürüne, ilkelerine, değerlerine uyum için gerekli olan, davranış ve yaklaşımları kazanması sürecidir.
2., bireyin belli bir toplumun davranış kalıplarını kişiliğine mal ederek, o topluma ait bir birey konumuna gelmesidir.
3., bireye, özellikle çocuğa üyesi olduğu toplumun töre, gelenek, görenek ve kültürel değerleriyle ölçülerini öğretme ve benimsetme işidir.
4. Özellikle arkadaşlıkların başladığıyaş dönemi çocuğun kendini ifade etmesi açısından büyük önem taşır.
5.yaşındaki çocuklar genellikle izleyici ve paralel oyunda yer alırkenyaşta giderek artan ölçüde ortaklaşa bir işbirliği içinde oyun özellikleri görülür.
6. Çocuklar,.....ay arasında işbirliği yapmaya, yardımlaşmaya başlamaktadır. yaşındaki çocuklar ise işbirliği yapmaktan hoşlanırlar.
7. Maslow'a göre tüm ihtiyaçlar içinde en önemli olan ihtiyaç.....ihtiyaçlardır.
8.; çocuğa iç ve dış dünyadan etki eden herhangi bir olayın ona hoş gelip gelmeme hâlidir.
9., bir şeyin iç dünyamızda uyandırdığı izlenimdir.
10. ,olumlu ya da olumsuz çoğunlukla yoğun duyulan ve organizmada gerginlik yaratan duygulardır.
11. Karşılaşılan durumlar ne derece ihtiyaçları karşılırsa o ölçüde mutluluk ve rahatlık verir. Buna..... denir. İnsanlar, duyguları tatmin edilmediği zaman gerginlik ve mutsuzluk duyarlar. Buna da.....denir.
12.,tehlikeler karşısında gösterilen tepkidir. İnsanın kendi varlığını koruma güdüsüne dayanır.
13., bir isteğin engele uğramasından doğan olumsuz bir davranıştır.
14. İlk çocuklukta en sık görülen, belki de tek öfke belirtisitır.
15.,belli ve makul bir neden olmaksızın bir harekette ısrar etmesi, davranışını, durumunu değiştirmemesi şeklinde tanımlanabilir.
16. Çocuklarda inatçılığın en sık rastlandığı dönemyaşlar arasındır.
17.her yaşta görülebilen ve temel nedeni üstün olmak olan duygu hâlidir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda, uygun ortam sağlandığında 0-72 ay çocuklarının sosyal-duygusal gelişim özelliklerine yönelik etkinlikler hazırlama ile ilgili bilgi ve beceriler kazanacaksınız.

ARAŞTIRMA

Sosyal ve duygusal gelişime uygun etkinlikler planlayınız ve uygulayınız.

2. SOSYAL VE DUYGUSAL GELİŞİME UYGUN ETKİNLİKLER

2.1. Sosyal ve Duygusal Gelişime Uygun Etkinlikler

Çocuklar bebeklik döneminden itibaren yaşam deneyimleri aracılığı ile kendini tanıma ve kabul etmeyi öğrenirler. Bu öğrenme sürecinde ailesi kadar dış çevrenin de önemli rolü bulunmaktadır. Çocuk için çevre oldukça karmaşık, çoğu zaman da anlaşılması zor ilişkilerle doludur. Çocukların olumlu ilişkiler kurabilmesi için toplumun bir üyesi olduğunu kavrayarak aktif, katılımcı ve yaratıcı bir kişilik yapısı kazanması için öncelikle sosyal gelişim yönünden dikkatlice planlanmış etkinliklere ihtiyaç vardır.

➤ **Sosyal ve Duygusal gelişime uygun etkinlikler yoluyla çocuklara kazandırılması amaçlanan beceriler şunlardır;**

- Kendisinin ve diğerlerinin duygularını tanıma ve kabul edebilme,
- Bağımsız davranabilme ve kendi hareketlerinin sorumluluğunu taşıyabilme,
- Olumlu benlik algısı geliştirebilme,
- Gelişim düzeyine uygun problemleri nasıl çözebileceğini ve nasıl karar alınacağını öğrenebilme,
- Sosyal iletişim becerilerini geliştirebilme,
- Aile içindeki rolleri oynayabilme,
- Toplum içinde yaşayan birey olarak kendini kabul edebilme,
- Çevrenin insan yaşamındaki önemini anlayabilme,
- Liderlik ve grup ilişkilerini anlayabilme,

- Geçmiş ve şu anki toplumları anlayabilme,
 - Duygularını fark edebilme,
 - Duygularını kontrol edebilme,
 - Kendi kendini güdeleyebilme,
 - Başkalarının duygularını fark edebilme,
 - Başkalarıyla ilişkilerini yönetebilme,
 - Hoşgörü gösterebilme,
 - Farklılıklara saygı gösterebilme,
 - Yaşamın iyileştirilmesinde ve korunmasında sorumluluk alabilme,
 - Estetik özellikler taşıyan ürünler oluşturabilme,
 - Sanat etkinliklerinin estetik özelliklerini fark edebilme,
 - Atatürk ile ilgili etkinliklere ilgi gösterebilmektir.
- **Sosyal ve duygusal gelişimle ilgili etkinlikleri planlama ve uygulamada eğitimcilerin dikkat edeceği noktalar;**
- Çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun çevresel düzenlemeler yapmak,
 - Çocukların kendini kabulünü sağlayacak ve olumlu benlik kavramını destekleyici tavır ve tutumları benimsemek,
 - Başka çocuklarla ve yetişkinlerle birçok durumda iletişim kurmayı destekleyen ortamlar yaratmak,
 - Çocuklar arasında sosyal etkileşim ortamının oluşmasına olanak veren etkinlikler planlamak,
 - Çocukların kendine güvenli ve bağımsız hareket etmeyi öğrenebilecekleri ortamları hazırlamak,
 - Çocuklara bir grubun üyesi olduğunu fark ettirecek ve gruba uyumunu kolaylaştıracak ortamlar hazırlamak,
 - Çocukların sorumluluk duygusu kazanabilmelerine fırsat vermek,
 - Çocukların karar verme ve seçim yapma becerilerini kazanabilmelerine fırsat vermek,
 - Çocukların duygularını kontrol edebilmelerini sağlayan etkinlikler hazırlamaktır.

2.2. 0-72 Ay Sosyal ve Duygusal Gelişim Özellikleri

- Kendisiyle ilgili sorulara uygun cevaplar verir.
- Grup oyunlarına katılır.
- Sırasını bekler.
- "Lütfen", "Teşekkür ederim." gibi nezaket sözcüklerini kullanır.
- Adını soyadını ve yaşını bilir.
- Toplum içinde kendinden beklenen sosyal davranışları sergiler.
- Yetişkinlerin konuşmalarına katılır.
- Oyuncaklarını paylaşır.

- Grup oyunlarında yetişkinlerin liderliğini kabul eder.
- İzin ister.
- Bir sorunu olduğu zaman yardım ister.
- Övülmekten hoşlanır.
- Kendinden küçüklere yardım etmeye karşı isteklidir.
- Duygularını belli eder.
- Başkalarının duygularını anlar.
- Araç kullanarak yapı inşa oyunu oynar.
- Kurallı oyunların kuralına uyar.
- Bir oyunun kuralını başkasına açıklar.
- Aldığı sorumluluğu yerine getirir.
- Kendine güven duyar.
- Yeni ve alışılmamış durumlara uyum sağlar.
- Kendisine bir amaç belirleyip davranışlarını ona göre yönlendirir.
- Arkadaş seçiminde kararlılık gösterir.
- Belli bir olayı, durumu canlandırır.
- Kendini ifade etmede özgün yollar kullanır.
- Kendi cinsiyetine uygun davranır.
- Haklarını korur.

2.3. Sosyal ve Duygusal Gelişime Uygun Araç Gereçler

- Çeşitli toplar
- Fasulye torbaları
- Atlama ipleri
- Çingiraklar
- Halat
- Bez oyuncaklar
- Hareketli oyuncaklar
- Boş kutular
- Araba tekerleri
- Bahçe oyuncakları
- Bebekler
- Denge tahtaları
- Kum havuzu
- Yap-boz oyuncakları
- Arabalar
- Bilgi kartları
- Domino
- Büyüteç
- Geçmeli oyuncaklar
- Kavram geliştirici oyuncaklar
- Küçük ev hayvanları
- Tombala

Resim 2.1: Sosyal gelişimle ilgili materyaller

- Kolaj çalışması
- Jimnastik kasası
- Büyük renkli küpler
- Jimnastik minderleri
- Çay takımları
- Parmak boyası
- Küçük ev hayvanları
- Küçük bakım istemeyen bitkiler
- Büyük bebek arabaları
- Düğmeli, fermuarlı giysileri olan giydirilecek bebekler

Resim 2.2: Duygusal gelişimle ilgili materyaller

2.4. Sosyal ve Duygusal Gelişime Uygun Etkinlik Planlama

Sosyal ve Duygusal gelişime uygun etkinlik örnekleri

ÖRNEK 1:

Arkadaşıma Yardım Ediyorum

➤ Kazanım ve göstergeleri

SDG

K4

- Bir olay ya da durumla ilgili başkalarının duygularını açıklar.
- Başkalarının duygularını söyler.
- Başkalarının duygularının nedenlerini söyler.
- Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.

K7

- Bir işi ya da görevi başarmak için kendini güdüler.
- Yetişkin yönlendirmesi olmadan bir işe başlar.
- Başladığı işi zamanında bitirmek için çaba gösterir.

➤ Materyal

Çocuk sayısı kadar kumaştan 10x10cm'lik içi fasulye dolu keseler.

➤ Öğrenme süreci

- Etkinlik için boş bir alan belirlenir.
- Her çocuğa bir kese verilir. Bu keseleri başlarının üzerinde düşürmeden yürümeye çalışacakları söylenir.
- Çocuklar başları üzerinde keseler varken eğitmenin verdiği yönergelere göre sınıfta gezinip çeşitli hareketler yapar(Örnek: İleri yürüyün, geri yürüyün, yavaş yürüyün, hızlı yürüyün, çömelin, kalkın, tek ayak üzerinde durun vb.).
- Bu hareketleri yaparken kafasındaki torbayı düşüren çocuk olduğu yerde donar, kıpırdamaz.
- Tekrar harekete geçebilmesi için çocuklardan birinin keseyi yerden alıp arkadaşının başına koyması gerekir ancak kendi başındaki torbayı da bu sırada düşürmemelidir.
- Amaç arkadaşlarına yardım edip onları hareket edebilecek duruma geçirmektedir. Oyuna bu şekilde devam edilir.

- **Oyun sonrasında Şu sorulara cevap alınmaya çalıŐılır:**
 - Etkinlik sırasında kaç kez arkadaşına yardım ettin?
 - Kimlerden yardım aldın?
 - BaŐkalarından yardım isterken ne söyleyebilirsin?
 - Sana yardım eden kişiye ne söyleyebilirsin?
 - Başkalarının yardımına ne zaman ihtiyaç duyarsın?
 - Siz en çok kime yardım ediyorsunuz?
 - Size en çok kime yardım ediyor?

ÖRNEK 2:

Balonu Havada Tutalım

➤ **Kazanım ve göstergeleri**

SDG

K10

- Sorumluluklarını yerine getirir.
- Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir.
- Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir.
- Sorumluluklar, yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler.

➤ **Materyal**

Bir balon

➤ **ÖĞrenme süreci**

- Çocuklar daire Şeklinde ayakta beklerler. EĞitimci; işbirliği yaparak, birlikte hareket etmelerini gerektiren bir oyun oynayacaklarını söyler.
- Havaya bir balon atılır. Amaç bu balonu hep birlikte dairenin ortasında havada tutmaya çalışmak olacaktır. EĞitimci bu sırada balona kaç kere vurulduğunu sayar.
 - Balonu havada tutmak için vuran ocuk, sonra tekrar dairedeki yerine geçecektir. Böylece başka bir çocuğa vurması için fırsat vermiŐ olacaktır.
 - Sadece dairedeki yerlerinde dururlarken, balon kendi taraflarına gelirse tekrardan dairenin ortasına atmaktan sorumlu olacaklardır.
 - Diğer ocukların balona rahatça vurabilmeleri için çocuklara balonu yavaŐa merkeze atmalarını için hatırlatma yapılır.
- Herkes merkeze geçip balona bir kez onu havada tutmak için vurduktan sonra oyunu tüm sınıf kazanmıŐ olur.

ÖRNEK 3:

Kollarım Yok

- Kazanım ve göstergeleri

SDG

K10

- Sorumluluklarını yerine getirir.
- Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir.
- Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir.
- Sorumluluklar yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler.

K12

- Değişik ortamlardaki kurallara uyar.
- İstekleri ile kurallar çeliştiğinde kurallara uygun davranır.
- Nezaket kurallarına uyar.

K15

- Kendine güvenir.
- Gerektiğinde liderliği üstlenir.

K17

- Başkalarıyla sorunlarını çözer.
- Başkaları ile sorunlarını onlarla konuşarak çözer.
- Arkadaşlarıyla sorunlarını çözemediği zamanlarda yetişkinlerden yardım ister.

- **Materyal**

Bandaj

- **Öğrenme süreci**

- Çocuklar ile engelli insanlar hakkında konuşulur. Görmeyen, işitmeyen, yürüyemeyen veya konuşamayan insanlara nasıl yardım edebilecekleri hakkında fikirleri alınır.
- Eğitimci çocuklara sınıfta kollarını veya ellerini kullanamayan biri olmanın nasıl olduğunu deneyimleyeceklerini söyler. Bunun için eğitimci kollarını vücuduna yapıştırarak başka bir yetişkinin yardımını alarak bandaj ile etrafından sarar. Çocuklara sadece canlandırma yapacağını, istediği zaman bandajı çözebileceğini ve kollarını kullanabileceğini açıklar. Endişe duymamaları gerektiğini söyler.
- Eğitimci kollarını oynatamadığı için çocuklardan yardım isteyeceğini söyler. Bazı örnekler verir (örn. okumak istediği kitabı getirmek, kendisi okurken sayfalarını çevirmek vb.).

- Başka bandajlarının olduğunu söyleyerek isteyen bir kaç çocuğu da bu şekilde bağlayabileceğini, istedikleri zaman ise hemen çözebileceklerini anlatır.
- Sınıfta belirli bir süreyi bu şekilde geçiren eğitimci, bandajlarını çözmek için de çocuklardan yardım alır. Ardından eğitimci ve kolları bağlanan çocuklar, hissettiklerini paylaşırlar.

ÖRNEK 4:

Kuyrukta Bekliyorum

➤ **Kazanım ve göstergeleri**

SDG

K4

- Bir olay ya da durumla ilgili başkalarının duygularını açıklar.
- Başkalarının duygularını söyler.
- Başkalarının duygularının nedenlerini söyler.
- Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.

K12

- Değişik ortamlardaki kurallara uyar.
- Değişik ortamlardaki kuralların belirlenmesinde düşüncesini söyler.
- Kuralların gerekli olduğunu söyler.
- İstekleri ile kurallar çeliştiğinde kurallara uygun davranır.
- Nezaket kurallarına uyar.

K15

- Kendine güvenir.
- Grup önünde kendini ifade eder.
- Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.
- Gerektiğinde liderliği üstlenir.

K17

- Başkalarıyla sorunlarını çözer.
- Başkaları ile sorunlarını onlarla konuşarak çözer.
- Arkadaşlarıyla sorunlarını çözemediği zamanlarda yetişkinlerden yardım ister.
- Gerekli Zamanlarda Uzlaşmacı Davranır

➤ **Öğrenme Süreci:**

- Çocuklara kısa bir hikâye anlatılır: Bu ninesinden kendisine dondurma alması için para verilen Deniz’in hikâyesidir: “Hava çok sıcak olduğundan dondurmacının önünde uzun bir kuyruk varmış. Bir de sürekli yetişkinler ve başka büyük çocuklar onu iteleyip öne geçmişler. Çok uzun bir bekleyişten sonra Deniz’e sıra gelmiş ama dondurmacı amca çok üzgün olduğunu, bütün dondurmanın bittiğini söylemiş. Deniz sırada beklemekten yorulduğu ve dondurma bittiği için ağlamaklı olmuş.”
- Çocukların bu hikâyeye ilişkin tepkileri alınır. “Kim bunların olmasını engelleyebilirdi?”, “Nasıl?”, “Nasıl sıra olunmalı?”, “Neden sıra olmak önemli?” “Nerelerde sıra oluyoruz?” gibi sorular sorulur.
- Hikâyede bundan sonra neler olacağı hakkında tahminler yaparlar.
- Hikâye üzücü veya mutlu bir son ile canlandırılır.

ÖRNEK 5:

Dışarıda Kalmak Önemli Değil

➤ **Kazanım ve göstergeleri**

SDG

K7

- Bir işi ya da görevi başarmak için kendini güdüler.
- Başladığı işi zamanında bitirmek için çaba gösterir.

K12

- Değişik ortamlardaki kurallara uyar.
- İstekleri ile kurallar çeliştiğinde kurallara uygun davranır.

K17

- Başkalarıyla sorunlarını çözer.
- Arkadaşlarıyla sorunlarını çözemediği zamanlarda yetişkinlerden yardım ister. Gerekli zamanlarda uzlaşmacı davranır.

Resim 2.3: Etkinlikler

➤ **Materyal:**

Hulahop (3 çocuğa bir tane düşecek şekilde)

➤ **Önerme süreci**

- Hulahoplar yere birbirinden uzağa yerleştirilir. Çocuklara bunların küçük adalar ve etraflarının da deniz olduğu söylenir.
- Çocuklar önce bir gemideymiş gibi sallana sallana boş alanda (denizde) hareket ederler.
- Eğitimci “Gemi batıyor, herkes gemiyi terk etsin.” dediğinde çocuklar hulahopların içine adalara kaçırlar. İki ayağı ile çember içinde durmayan çocuklar, dışarıda kalır ve gözlemci rolünü üstlenip oyunun doğru oynanıp oynanmadığını kontrol ederler.
- Sonra bir hulahop eksiltilir. Yine çocuklar gemi ile dolaşan yolcu olurlar ve hulahopların dışında hareket ederler. Oyuna bu şekilde her seferinde bir hulahop eksiltilerek ve bir hulahop kalana kadar devam edilir.
- Eğitimci dışarıda kalanların oyun tekrar oynandığında yeni bir şans elde edeceklerini vurgular. Oyun sırasında kendilerini dışlanmış hissetmemeleri için eğitimci onları yönlendirir: “Kaç hulahop kaldı?”, “Kimlerin ayakları dışarıda?” vb.

ÖRNEK 6:

Güzel Bir Söz Söyle

➤ **Kazanım ve göstergeleri**

SDG

K4

- Bir olay ya da durumla ilgili başkalarının duygularını açıklar.
- Başkalarının duygularını söyler.
- Başkalarının duygularının nedenlerini söyler.

K5

- Bir olay ya da durumla ilgili olumlu/olumsuz duygularını uygun yollarla gösterir.
- Olumlu/olumsuz duygularını sözel ifadeler kullanarak açıklar.

K15

- Kendine güvenir.
- Grup önünde kendini ifade eder.
- Gerektiği durumlarda farklı görüşlerini söyler.

➤ **Materyal**

Top

➤ **Öğrenme süreci**

- Çocuklar çember olurlar. Eğitimci topu alır ve bir çocuğa yuvarlar. Çocuğa topu yuvarlarken o çocukla ilgili olumlu bir özellik söyler. “Ayşe çok güzel şarkı söylüyor.”
- Çocuk topu alınca o da istediği başka bir arkadaşına yuvarlar.
- Top yuvarlayan çocuktan, topu yuvarladığı çocuk için olumlu bir şey söylemesi istenir. Gerekirse destek olmak için öğretmen yönlendirici sorular sorar: “Arkadaşım nesini beğeniyorsun/ nede başarılı?” vb.
- Oyun herkes için olumlu bir şey söylenene kadar devam eder.

ÖRNEK 7:

Benimle Tanış

➤ **Kazanım ve göstergeleri**

SDG

K1

- Kendisine ait özellikleri tanıtır.
- Adını ve/veya soyadını söyler.
- Fiziksel özelliklerini söyler.
- Duyuşsal özelliklerini söyler.

K5

- Bir olay ya da durumla ilgili olumlu/olumsuz duygularını uygun yollarla gösterir.
- Olumlu/olumsuz duygularını sözel ifadeler kullanarak açıklar.

K15

- Kendine güvenir.
- Kendine ait beğendiği ve beğenmediği özelliklerini söyler.
- Grup önünde kendini ifade eder.

➤ **Materyal**

Boy aynası, aynayı tamamen kaplayacak bir örtü

➤ **Öğrenme süreci**

- Sınıfın dışında, başka bir odaya bir boy aynası yerleştirilir. Üzerine bir örtü örtülür.
- Çocuklara yan odada eşi olmayan, çok özel birini görecekları, bunun için örtüyü aralayıp bakmaları gerektiği söylenir. Sınıfa döndüklerinde tanıştıkları bu kişi ile ilgili bilgi vermemeleri istenir.
- Sıra ile çocuklar odaya giderler.
- Tüm çocuklar gidip geldikten sonra çocuklara kimi gördükleri, kim ile tanıştıkları sorulur.
- Kendilerini gördüklerinde ne hissettikleri sorulur. Sonra herkesin tek, benzersiz ve biricik olduğu vurgulanır. Eğitimci herkesi ayrı ayrı çok sevdiğini söyler.

Güvenlik notu: Çocukların aynanın bulunduğu odaya bir yetişkin gözetiminde girmeleri ve bu kişinin örtünün açılmasına yardımcı olması önemlidir.

ÖRNEK 8:

Engelleri Birlikte Aşalım

➤ **Kazanım ve göstergeleri**

SDG
K5

- Bir olay ya da durumla ilgili olumlu/olumsuz duygularını uygun yollarla gösterir.
- Olumlu/olumsuz duygularını sözel ifadeler kullanarak açıklar.
- Olumsuz duygularını olumlu davranışlarla gösterir.

K10

- Sorumluluklarını yerine getirir.
- Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir.
- Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir.
- Sorumluluklar yerine getirilmediğinde olası sonuçları söyler.

K15

- Kendine güvenir.
- Gerektiğinde liderliği üstlenir.

➤ **Materyal**

Engelleri oluşturmak için farklı nesnelar, minderler, büyük kamyon, top, kutular, eşarp vb. kullanılabilir.

➤ **Öğrenme süreci**

- Çocuklarla birlikte, sınıfa boydan boya nesnelere yerleştirilerek bir parkur oluşturulur.
- Gönüllü bir çocuğun gözü bağlanır. Bu çocuğa bir 'rehber' seçilir. Görevi arkadaşını sınıfın bir yanından, diğerine götürmektir. Arkadaşını engellere çarpmadan ve düşmeden odanın karşı tarafına geçirecektir.
- Sınıfın diğer tarafına geçtiklerinde gözü kapalı çocuğun gözleri açılır. "Arkadaşın olmasaydı kendini güvende hissediyor muydun?" diye sorulur. Rehber olan çocuğa neler hissettiği sorulur ve görevini yerine getirip arkadaşına yardımcı olduğu için teşekkür edilir. Sorumlu kişilerin olması, diğerlerinin kendini güvende hissettirdiği vurgusu yapılır.
- Daha sonra başka bir gönüllü çocuk seçilerek oyuna devam edilir.

Güvenlik notu: Gözü kapatılacak çocuğun gönüllü olması önemlidir aksi hâlde bazı çocuklar bundan korkabilir. Engeller için tehlike yaratacak nesnelere seçilmemelidir.

ÖRNEK 9:

Sihirli Boya

➤ **Kazanım ve göstergeleri**

SDG

K3

- Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

G3

- Özgün özellikler taşıyan ürünler oluşturur.

➤ **Malzeme**

Resim kâğıdı, pastel boya, kazımak için gerekli fırça, spatula, kürdan veya bozuk para

➤ **Uygulama**

- Çocuklar resim kâğıdının her yerini istedikleri şekilde (beyaz renk kalmayacak şekilde) boyarlar. Kâğıdın her yeri boyandıktan sonra üstünü siyah pastel boyayla boyayıp tamamen kapatırlar.
- Resim tek bir renk (siyah) olduğu zaman ellerine aldıkları fırça, spatula, çubuk vb. materyallerle kazıyarak resim yaparlar. Çocuklar kazıma işleminden sonra daha önce boyadıkları renklerin ortaya çıktığını görürler.
- Yaptıkları ürünleri arkadaşlarına sunarlar ve anlatırlar.
- Sonrasında yapılanlar özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

ÖRNEK 10:

Alaycı Ahtapot Hikâyesi

➤ Kazanım ve göstergeleri

SDG

K1

- Kendisine ait özellikleri tanıtır.

G4

- Duyuşsal özelliklerini söyler.

K4

- Bir olay ya da durumla ilgili başkalarının duygularını açıklar.

G1

- Başkalarının duygularını söyler.

G3

- Başkalarının duygularının sonuçlarını söyler.

K12

- Değişik ortamlardaki kurallara uyar.

G3

- İstekleri ile kurallar çeliştiğinde kurallara uygun davranır.

➤ Malzeme

Alaycı Ahtapot hikâyesi

Ahtapotun biri alaya bayılırdı.

Akşama dek denizde, alay edecek birini arardı.

Allayarak pullayarak alaylarını, arkadaşlarına anlatırdı.

Ahtapotun alaylarından canı yanan hayvanlar,

Aralarında anlaşırılar.

“Alay nasıl edilirmiş, ahtapota gösterelim,

Sonra da onun alaylarının hepsinden kurtulalım.”

Diyerek başladılar al denizyıldızına,

Yalvarıp yakardılar, ikna ettiler.

Al denizyıldızı ahtapot yanından geçerken seslendi:

“Ahtapotum, ahtapotum, duydum ki çokmuş derdin.”

Ahtapot birden sarsıldı, derdi ne olabilirdi?

“Al denizyıldızı ne ola benim derdim?”

“Bilmem ki belki de ben yanlış duydum.”

Ahtapot telaşlanır, kolları birbirine dolanır. Bu işte bir iş vardır. Acaba bir şey mi olmuştur evine?

Koşup baktı evine. O hâlini gören hayvanlar etrafını sardı. Hep birlikte kahkahayı bastı.

Ahtapot alaya alındığını o anda anladı. Ve bu durumdan hiç hoşlanmadı. Hoşlanmadığı bu şeyi bir daha da yapmadı.

ÖRNEK 11:

Kardan Adam Eriyor

➤ **Kazanım ve göstergeleri**

SDG

K3

- Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

G1

- Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.

G2

- Nesnelere alışılmıştan dışında kullanır.

➤ **Malzeme**

Yok

➤ **Uygulama**

- Çocuklara, önce karın ne olduğu sonra kardan adam ve güneş çıkınca kardan adama ne olacağı hakkında soruları sorulur.
- Sonra çocuklardan kendilerini kocaman bir kardan adam olarak düşünmeleri istenir. Daha sonra öğretmen şu yönergeleri verir:
- Güneş parlamaya başladı ve vücudunuzda bir sıcaklık hissetmeye başladınız.
- Sıcaklık arttı. Başınız erimeye başladı. Şapkanız sallandı sallandı ve yavaşça düştü. Burnunuzdaki havuç da yere düştü.
- Şimdi de omuzlarınız ısınmaya başladı. Kollarınız ve bacaklarınız eriyor.
- Bacaklarınız eriyor. Eriyor. Artık sizi taşıyamıyorlar. Yavaş yavaş aşağı kayıyorsunuz. En sonunda tamamen eridiniz. Su oldunuz.
- Çocuklarla drama sonunda neler hissettikleri hakkında konuşulur.
- Sonrasında yapılanlar özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

ÖRNEK 12:

Köfteler Kızarıyor

➤ Kazanım ve Göstergeleri:

SDG

K15

- Kendine güvenir.

G4

- Gerektiğinde liderliği üstlenir.

K7

- Bir işi ya da görevi başarmak için kendini güdüler.

G1

- Yetişkin yönlendirmesi olmadan bir işe başlar.

➤ Malzeme:

Taze ve bayat ekmekler

➤ Uygulama:

Öğretmen sınıfa taze ve bayat ekmek getirir.

- Her çocuğa hem bayat hem de taze ekmekten birer parça tattırır. Aradaki farkı söylemelerini ister.
- Bayat ekmekleri nasıl kullanabileceğimiz hakkında konuşulur.
- Ardından bayat ekmeklerden köfte yapılabileceğini anlatarak köfte kızartma dramasına geçilir. Drama çocuklara anlatılarak uygulanır.
- Daha sonra öğretmenin rol dağıtımına göre 6-7 çocuk yere yatarak kenetlenirler ve kıyma rolünü alırlar.
- Bazı çocuklar ise yağ, tuz, karabiber rollerini üstlenirler. Aşçı ve yardımcısı kıymaları yoğururlar.
- Daha sonra yağ, tuz, karabiber ekleyerek köfte haline getirirler.
- Köfteleri (çocukları) teker teker büyük bir hayali tavaya yerleştirirler.
- Aşçı ve yardımcısı köfteleri kızartmaya başlarlar. Aşçı “Bakın, nasıl kızarıyorlar.” der.
- Köfteler kızardıkça “cozur cozur” veya “cızır cızır” sesler çıkartırlar. Aşçı “Şimdi kızaranları ters çevirelim.” der ve köfteleri ters çevirerek kızartırlar.
- En sonunda köfteler teker teker tabağa alınır ve gruptaki diğer çocuklara yemeleri için dağıtılır.
- Köfteleri yiyen çocuklar, köftelerle ilgili düşüncelerini söylerler.

- İkinci aşamada tüm roller değiştirilerek oyun tekrar oynanır.
- Dramanın tartışma kısmında yaşananlarla ilgili olarak konuşulur.
- Ayrıca çocuklarla sevdikleri yemekler hakkında sohbet edilir.
- Sonrasında yapılanlar özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

ÖRNEK 13:

Telefonum

➤ Kazanım ve Göstergeleri:

SDG

K2

- Ailesiyle ilgili özellikleri tanıtır.

G4

- Telefon numarasını söyler.

G5

- Evinin adresini söyler.

➤ Malzeme:

Eski telefon, kartondan yapılmış bir telefon, oyuncak telefon, rakamların yazılı olduğu küçük kâğıtlar

➤ Uygulama:

- Çocuklardan sınıfa telefon getirmeleri istenir.
- Ortaya karışık halde rakamların yazılı olduğu kâğıtlar koyulur.
- Çocuklardan telefon numaralarını rakamların yazılı olduğu kâğıtları kullanarak telefonun önüne yerleştirmeleri istenir.
- Her çocuk numarasını tamamladığında birbirlerini arayarak telefonda sohbet etmeleri istenir.
- Sonrasında yapılanlar özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

ÖRNEK 14:

Ben Kimim?

➤ Kazanım ve Göstergeleri:

SDG

K1

- Kendisine ait özellikleri tanıtır.

G1

- Adını/soyadını söyler.

G2

- Yaşını söyler.

G3

- Fiziksel özelliklerini söyler.

G4

- Duyuşsal özelliklerini söyler.

K2

- Ailesiyle ilgili özellikleri tanıtır.

G1

- Anne/babasının adını, soyadını, mesleğini vb. söyler.

G2

- Anne/babasının saç rengi, boyu, göz rengi gibi fiziksel özelliklerini söyler.

G3

- Teyze/amca gibi yakın akrabalarının isimlerini söyler.

G4

- Telefon numarasını söyler.

G5

- Evinin adresini söyler.

➤ **Malzeme:**

Çocukların seçtiği ve evden getirdikleri fotoğraflar

➤ **Uygulama:**

Bir gün öncesinden kendileri ve aileleri ile ilgili sohbet edileceği çocuklara duyurulur. Evden bazı aile fotoğrafları getirmeleri istenir.

- İsteyen her çocuğun fotoğrafını arkadaşlarına göstererek ailesi ve kendisi ile ilgili bir bilgiyi grupta paylaşması istenir (örneğin; anne babası hakkında bilgiler, kardeşi olup olmadığı, nerede oturduğu, sevdiği şeyler, vb.).
- Daha sonra konuşulanlar kısaca özetlenerek etkinlik sonlanır.

ÖRNEK 15:

Eski Minder

➤ Kazanım ve Göstergeleri:

SDG

K3

- Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

G1

- Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.

MG

K1

- Yer değiştirme hareketleri yapar.

G1

- Isınma ve soğuma hareketlerini bir rehber eşliğinde yapar.

G2

- Yönergeler doğrultusunda yürür.

➤ Malzeme:

Eski Minder Tekerlemesi:

Eski minder yüzünü göster,

Göstermezsen bir poz ver,

Güzellik mi? çirkinlik mi?

Havuz başında heykellik mi, mankenlik mi?

Hangisi?

➤ Uygulama:

Çocuklar eski minder tekerlemesini söyleyerek halka şeklini alırlar; “eski minder” seçilen çocuğun etrafında dönerler.

- Tekerleme bitince “eski minder”in istediği pozunu alırlar; eski minder en beğendiği pozunu seçer, o pozunu veren çocuk eski minder olur.
- Her oyuncunun değişik pozlar vermesi için öğretmen tarafından desteklenir. “Değişik ne olabilir?” sorusuyla yönlendirilebilir.
- Bir süre oyuna farklı çocuklarla devam edildikten sonra yapılanlar özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

ÖRNEK16

Kim Yok?

➤ Kazanım ve Göstergeleri:

➤
SDG
K7

- Bir işi ya da görevi başarmak için kendini güdüler.

G1

- Yetişkin yönlendirmesi olmadan bir işe başlar.

➤ Malzeme:

Mendil ya da bir eşarp

➤ Uygulama:

Çocuklar yere daire şeklinde otururlar ve öğretmen tekerleme söyleyerek bir çocuk seçer.

- İncilerim döküldü toplayamadım,
- Küçük hanım geldi saklayamadım,
- İkircik mikircik, sen bu oyundan çık.
- Öğretmen seçilen çocuğa arkadaşlarına dikkatle bakmasını söyleyerek gözlerini mendille ya da eşarpla kapatır ve gruptan bir çocuğu dışarı çıkarır.
- Ebe gözleri açıldığında gruba dikkatle bakar ve kimin dışarıda olduğunu bulmaya çalışır.
- Ebe kimin dışarıda olduğunu bulamazsa ebeye grubun belirlediği komik olabilecek cezalar verilir.
- Sonrasında yapılanlar özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

ÖRNEK 17:

Atamızı Anıyoruz

➤ Kazanım ve Göstergeleri:

SDG
K11

- Atatürk ile ilgili etkinliklerde sorumluluk alır.

G1

- Atatürk ile ilgili etkinliklere katılır.

G2

- Atatürk ile ilgili duygu ve düşüncelerini farklı etkinliklerle ifade eder.

➤ **Malzeme:**

Atatürk ile ilgili resimler, çiçek, renkli kâğıtlar, boya kalemleri

➤ **Uygulama:**

Çocuklar ile Atatürk hakkında konuşulur. Atatürk hakkında neler bildikleri sorulur.

- Atatürk'ün yaptığı yeniliklerin neler olduğu çocuklarla konuşulur (Cumhuriyetin ilanı, saltanatın kaldırılması, dil devrimi, kıyafet devrimi vb.)
- Çocuklara hep birlikte Atatürk için bir çelenk yapılacağı söylenir. İsterlerse bahçeden çelenk için çiçek, yaprak, kozalak toplayabilirler.
- Çelenk bittikten sonra sınıfta bir yere asılır.
- Sonrasında çocuklardan, Atatürk yaşasaydı ona ne söylemek isteyeceklerini söylemeleri istenir ve etkinlik sonlandırılır.

ÖRNEK 18:

Sınıfımı Düzenliyorum

➤ **Kazanım ve Göstergeleri:**

SDG

K13

- Estetik değerleri korur.

G1

- Çevresinde gördüğü güzel ve rahatsız edici durumları söyler.

G2

- Çevresini farklı biçimlerde düzenler.

K10

- Sorumluluklarını yerine getirir.

G1

- Sorumluluk almaya istekli olduğunu gösterir.

G2

- Üstlendiği sorumluluğu yerine getirir.

K6

- Kendisinin ve başkalarının haklarını korur.

G2

- Başkalarının hakları olduğunu söyler.

➤ **Malzeme:**

Yok

➤ **Uygulama:**

Çocuklara sınıfı temiz tutmak için neler yapabilecekleri hakkında sohbet edileceği ve hep birlikte sınıfın temizleneceği/düzenleneceği söylenir.

- Sınıfı düzenlemek için neler yapabilecekleri sorulur. (Örneğin, “Oyuncaklarla işiniz bittikten sonra oyuncakları yerlerine koyabilir misiniz?”, “Çöpleri çöp kutusuna atabilir misiniz?” vb.).
- Sohbet bittikten sonra çocuklar gruplara ayrılır, kimlerin oyuncakları toplamak, kimlerin sandalyeleri düzenlemek vb. istediği sorulur. İşbölümü yaparak hep birlikte sınıf düzenlenir.
- Bittikten sonra sınıfın bu haliyle çok daha güzel olduğu hakkında konuşulur.
- Bir anlaşma yapılarak her günün sonunda toparlama zamanı yapılacağı ve sınıfın düzeninin korunacağı söylenir.
- Sonrasında konuşulanlar özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

ÖRNEK 19:

Konserdeyiz

➤ **Kazanım ve Göstergeleri:**

SDG

K3

- Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

G1

- Duygu, düşünce ve hayallerini özgün yollarla ifade eder.

G2

- Nesnelere alışılmadık dışında kullanır.

G3

- Özgün özellikler taşıyan ürünler oluşturur.

➤ **Malzeme:**

Yok

➤ **Uygulama:**

Çocuklara sınıfta bir konser ortamı canlandırılacağı söylenir.

- Bunun için şarkı söyleyecek bir kişi, orkestra ve seyirciler oluşturulur.
- Eğer sınıfta müzik aletleri var ise konser için bunlar kullanılır. Yok ise sınıfta bulunan malzemeler müzik aleti gibi hayal edilerek sesler oluşturulur.
- Şarkı söyleyecek kişi ve orkestra şarkı seçimini yaptıktan sonra grup tüm sınıfa takdim edilir.
- Şarkı bittikten sonra alkışlanarak çocuklar tebrik edilir.
- Dilenirse şarkı ses kayıt cihazına kaydedilip çocukların bu kaydı dinlemesi sağlanır.
- Sonrasında yapılanlar özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

ÖRNEK 20:

Vazo Yapıyorum

➤ **Kazanım ve Göstergeleri:**

SDG

K3

- Kendini yaratıcı yollarla ifade eder.

G2

- Nesnelere alışılmamışın dışında kullanır.

G3

- Özgün özellikler taşıyan ürünler oluşturur.

➤ **Malzeme:**

İçi boş küçük pet şişe, irmik, beyaz tutkal, şişenin dışını süslemek için boya kalemleri, pul, sim, düğme vb. nesnelere; el işi kâğıtları, makas kullanılabilir (Bir gün öncesinden velilerden pet şişe ve irmik göndermeleri istenebilir.).

➤ **Uygulama:**

Çocuklara, pet şişeden vazo yapılacağı söylenir.

- Her çocuğun önüne malzemeler konulur.
- Her çocuğun istediği gibi vazosunu süsleyebileceği, dileği miktarda içine irmik koyabileceği söylenir.
- İsterlerse vazolarına çiçek yapabilecekleri söylenerek el işi kâğıtları, makas ve diğer malzemeler verilir.
- Vazo yapımı tamamlandıktan sonra çocukların yaptıkları vazoları evlerine götürebilecekleri söylenir.
- Sonrasında yapılanlar özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

UYGULAMA FAALİYETİ

0-72 ay çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimini destekleyen materyallerle ilgili araştırma yaparak elde etmiş olduğunuz bilgileri sunum haline getirip öğretmen ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ 0-72 ay çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimini destekleyen materyalleri araştırınız.	➤ Araştırmalarınızı kütüphane ve internetten yapabilirsiniz.
➤ Elde etmiş olduğunuz bilgileri sunum haline getiriniz.	➤ Bilgilerinizi isterseniz bilgisayarda isterseniz farklı görseller kullanarak sunum haline getirebilirsiniz.
➤ Sunumunuzu sınıfta öğretmen ve arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Sunum haline getirdiğiniz araştırma sonuçlarınızı farklı görseller kullanarak sınıf ortamında paylaşabilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Çocuklar bebeklik döneminden itibaren yaşam deneyimleri aracılığı ile kendini tanıma ve kabul etmeyi öğrenirler. Bu öğrenme sürecinde dış çevrenin etkisi yoktur.
2. () Çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun çevresel düzenlemeler yapmak önemlidir.
3. () 0-72 ayda çocuklar, grup oyunlarına katılmazlar.
4. () 0-72 ayda çocuklar, kendini ifade etmede özgün yollar kullanır.
5. () 0-72 ayda çocuklar, kurallı oyunların kuralına uymak istemezler.
6. () 0-72 ayda çocuklar, arkadaş seçiminde karırlılık gösterir.
7. () 0-72 ayda çocuklar, duygularını belli eder.
8. () 0-72 ayda çocuklar, oyuncaklarını paylaşmazlar.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Uygulama Faaliyeti”ne geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

UYGULAMALI TEST

0-72 ay çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimine uygun bir etkinlik planı örneği hazırlayınız ve sınıf ortamında uygulayınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu modül kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri Evet, kazanamadığınız becerileri Hayır kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. 0-72 ay çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimini destekleyen etkinlikleri araştırıp incelediniz mi?		
2. Araştırmanız sonunda elde ettiğiniz bilgileri tasnif ettiniz mi?		
3. Uygulayacağınız etkinliğe karar verdiniz mi?		
4. Etkinliğinize uygun etkinlik planı hazırladınız mı?		
5. Etkinlik planınızı öğretmen ve arkadaşlarınızla sınıf ortamında paylaştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “Hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “Evet” ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	Sosyal gelişim
2	Sosyalleşme
3	Sosyalleştirme
4	3-6
5	2-4.5
6	18-24 ay-4 yaş
7	Fizyolojik
8	Duygusal gelişim
9	Duygu
10	Heyecan
11	Haz-Elem
12	Korku
13	Öfke
14	Ağlamak
15	İnatçılık
16	3-6 yaşlar
17	Kıskançlık

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	Y
2	D
3	Y
4	D
5	Y
6	D
7	D
8	Y

KAYNAKÇA

- ARAL Neriman, Gülen BARAN, **Çocuk Gelişimi**, Ya-Pa Yayınları, İstanbul, 2011.
- BAYHAN Pınar San, İsmihan ARTAN, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**, Morpa Yayınları, İstanbul, 2005.
- DENİZ Engin, **Erken Çocukluk Döneminde Gelişim**, Maya Akademi, Ankara, 2008.
- YAVUZER Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1993.
- YAVUZER Hilmi, **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1999.
- www.acev.okuloncesi.org
- www.ankara.edu.tr
- www.cankaya.edu.tr
- www.cocukgelisimi.gen.tr
- www.e-motivasyon.net
- www.universite-toplum.org